

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი

თამაზ თორდია

უხმო ერები საერთაშორისო სისტემაში: ქურთები და
ასირიელები პერმანენტული და პოტენციური
კონფლიქტების ქრილში

დიპლომატია და საერთაშორისო პოლიტიკა

სამაგისტრო ნაშრომი შესრულებულია დიპლომატიისა და
საერთაშორისო პოლიტიკის მაგისტრის ხარისხის მოსაპოვებლად

ხელმძღვანელი: დავით მაცაბერიძე _ თსუ სოციალურ და პოლიტიკურ
მეცნიერებათა ფაკულტეტი _ ასისტენტ პროფესორი

თბილისი 2018

ანოტაცია

უხმო ერები საერთაშორისო სისტემაში: ქურთები და ასირიელები პერმანენტული და პოტენციური კონფლიქტების ქრილში

მოცემული ნაშრომის თემა შეეხება ეთნიკური კონფლიქტების ბუნებას, ახლო აღმოსავლეთის რეგიონში, კონკრეტულად ქურთთა და ასირიელთა საკითხებს. ამ რეგიონში ბოლო წლებში განვითარებული მოვლენები საერთაშორისო მედიისა და აკადემიური ინსტიტუტებისათვის მაღალი ინტერესის საგანს წარმოადგენს. რეგიონში 2010-იან წლებში ე.წ ისლამური სახელმწიფოს გამოჩენამ ბიძგი მისცა ეთნიკური დაძაბულობების ახალი კერების გაჩენას და ძველის განახლებას. ნაშრომის მიზანია ეთნიკური კონფლიქტების მაინსპირირებელი ფაქტორების იდენტიფიცირება და მათი თავისებურებების ახსნა. კვლევის ძირითად ფოკუსში მოქცეულია შუამდინარეთიდან ქურთული და ასირიული საკითხები ვინაიდან ეს უკანასკნელი ისტორიულად გადაჯაჭვულია ახლო აღმოსავლეთში განვითარებულ მოვლენებთან. კვლევის საგანია ეთნიკური კონფლიქტებისა და საერთაშორისო სისტემაში ერთა შიდა თვითგამორკვევის პრინციპის ურთიერთმიმართება. როგორც კვლევის შედეგებმა გვიჩვენა ეთნიკური კონფლიქტების ინსპირატორი ფაქტორია ეთნიკური უფლებების დაუკმაყოფილებლობა, ეს უკანასკნელი კი წინაპირობაა შიდა-თვითგამორკვევის პრინციპით სარგებლობის უფლების აღძვრის გზაზე. კვლევა ასევე გვჩვენებს გავიგოთ თუ რა არის ის კრიტერიუმები, რომელთა არსებობა განაპირობებს ეთნიკური ჯგუფის ხალხად კლასიფიცირებას და რა არის ის მოთხოვნები, რომლებიც უნდა დააკმაყოფილონ ხალხმა იმისათვის, რომ შეძლონ სარგებლობა შიდა-თვითგამორკვევის უფლებით. წინამდებარე ნაშრომში ქურთთა და ასირიელთა საკითხის გაცნობასთან ერთად შესაძლებლობა გვეძლევა გავიგოთ თუ რა ფაქტორებმა განაპირობა ხსენებულ ეთნოსებში ცენტრალური ხელისუფლებების მიმართ ანტაგონიზმის გაჩენა, შესაბამისად, ვიგებთ რა უნდა გაითვალისწინონ ცენტრალუმა ხელისუფლებებმა, როცა ეთნიკურ

უმცირესობებთან ურთიერთობების პოლიტიკის შემოშავებას ცდილობენ. თეორიულ ჭრილში კვლევა გვიჩვენებს, საერთაშორისო ურთიერთობების ძირითადი თეორიები, კერძოდ, რეალიზმი, მარქსიზმი და კრიტიკული თეორია ყოვლისმომცველად ვერ ხსნის ეთნიკური კონფლიქტების ბუნებას. ასევე ვნახეთ, რომ ეთნიკური ჯგუფის წევრთათვის კონფლიქტების თეორიაში ცნობილი ბერტონის ადამიანური საჭიროებების, კერძოდ, დაცულობის, უსაფრთხოების, საკუთრების, სიყვარულის, თავდაჯერების, პირადი მიღწევების, იდენტობის, კულტურული უსაფრთხოების, თავისუფლების, დოვლათის სამართლიანად განაწილების და სხვა და სხვა აქტივობებში ჩართულობის, მონაწილეობის მოთხოვნები და კმაყოფილება აუცილებელი კრიტერიუმებია კონფლიქტის პრევენციის და მოგვარებისათვის.

თ.თორდია

Annotation

Voiceless nations in the international system: kurds and Assyrians in the sense of potential and permanent ethnic conflicts

The theme of this work concerns ethnic conflicts in the Middle East, particularly Kurdish and Assyrian questions. Events which developed in the region in recent years are of high interest subject in international media and academic institutions. The Islamic State has appeared in the region in 2010 and that event encourage the emergence of new tensions between nations and renewed the old ones. The goal of the work is to identify and address the peculiarities of ethnic conflicts. The main focus of the research is the Kurdish and Assyrian issues from the Middle East, as the latter was historically handed over to the major geo-political events of the Middle East. The subject of research is the relationship between the ethnic conflicts and the principle of internal self-determination in the international law. The results of the survey show that the ethnic conflict is based on the inequality and discrimination in society, and the latter is a prerequisite on the road to the right to self-determination. The study also helps us to understand what are the criteria in which the ethnic group may consider as a people and what are the demands that the people should be reclaim in order to use the principal of internal self-determination. The research gives us an opportunity to understand what factors led to the emergence of antagonism between ethnic minorities and the central authorities, and thus, we can see what the central government should take into consideration when it comes to the policy of relations with ethnic minorities. In the theoretical point of view, research shows that the main theories of international relations, namely realism, Marxism and critical theory, can not explain an all aspects of ethnic conflicts. We also saw that Burton's "human needs theory", in particular, security, property, love, trust, personal

achievement, identity and cultural security, freedom, wealth, fair distribution of goods are the essential factors in order to ensure conflict prevention and resolution.

T.Tordia

შინაარსი

შესავალი.....	7
კვლევა თეორიულ და მეთოდოლოგიურ ჭრილში	14
ლიტერატურის მიმოხილვა	16
თავი 1. ქურთთა და ასირიელთა საკითხი	27
1.1 ქურთთა საკითხი თურქეთში.....	27
1.2 ქურთთა საკითხი ერაყში.....	30
1.3 ქურთთა საკითხი სირიაში და ირანში	32
1.4 ასირიელთა საკითხი	35
თავი 2. ეთნიკური შიდა თვითგამორკვევა და ეთნიკური უფლებები	38
2.1 ეთნიკური თვითგამორკვევის პრინციპი.....	38
2.2 ქურთთა და ასირიელთა ბრძოლის თავსებადობა შიდა თვითგამორკვევის პრინციპთან.....	40
2.3 ბერტონის ადამიანური მოთხოვნილებების თეორიის მიმართება ქურთთა და ასირიელთა საკითხთან.....	41
დასკვნა.....	49
ბიბლიოგრაფია.....	50

შესავალი

ეთნიკური კონფლიქტები, აქტიურიც, გაყინულიც და პოტენციურიც თანამედროვე მსოფლიოში ერთ-ერთი პირველხარისხიანი გამოწვევაა საერთაშორისო სისტემისთვის. წინამდებარე ნაშრომში შევეხებით როგორც კონფლიქტების ზოგად ბუნებას, ასევე შემთხვევების შესწავლის საწყისებზე ზოგ, სხვებზე მეტად გამორჩეულ კონფლიქტებს დეტალურად განვიხილავთ. ვინაიდან დღეისათვის ახლო აღმოსავლეთი, უფრო ზუსტი ლოკალიზებისთვის კი შუამდინარეთი კონფლიქტების თვალსაზრისით მსოფლიოს ერთერთი ყველაზე ცხელი წერტილია, ჩვენც მის ფარგლებში აღმოცენებულ ეთნიკურ კონფლიქტებს შევეხებით დეტალურად, კონკრეტულად ქურთთა და ასირიელთა საკითხს მათი განსახლების ქვეყნებში, თურქეთში, ერაყში, სირიასა და ირანში. ხსენებული ეთნიკური ჯგუფები რამდენიმე მიზეზით არიან ჩვენი ნაშრომის ინტერესის საგანი. კერძოდ, ქურთები მსოფლიოში ერთერთ ყველაზე მრავალრიცხოვან ეთნიკურ ჯგუფს წარმოადგენენ მათ შორის, ვისაც საკუთარი სახელმწიფო არ აქვთ და ამავე დროს არა მხოლოდ სახელმწიფოებრიობას არიან მოკლებულნი, არამედ მეტწილად ავტონომიური თვითმმართველობებიც ხელმიუწვდომელია მათთვის, ერაყის ჩრდილოეთში მცხოვრები ქურთების გამოკლებით, რომელთაც ბოლო წლებში მოიპოვეს ავტონომიურობა ბრძოლით და მათი პოლიტიკური მომავალიც დღეისთვის კითხვის ნიშნის ქვეშ დგას ცენტრალურ ხელისუფლებასთან ტერიტორიული და უფლებამოსილების სფეროებში დისპუტის გათვალისწინებით. ქურთების მეზობელი ასირიელები კი მიუხედავად იმისა, რომ ბოლო საუკუნეში რამდენჯერმე გახდნენ გენოციდალური პროცესების მსხვერპლნი და თვითმმართველობის კრიტიკული საჭიროების წინაშე დგანან – რათა ფიზიკურ, ეგზისტენციალურ საფრთხეებს გაუმკლავდნენ – საერთაშორისო საზოგადოებისგან თვითმმართველობის ამა თუ იმ ფორმის უზრუნველყოფის გზაზე ვერ ღებულობენ ისეთ მხარდაჭერას, როგორც სხვა, მსგავსად ან ნაკლებად მასშტაბურად რეპრესირებულ ეთნოსებს ხვდათ წილად, მაგალითად,

კოსოვოელებს, ხორვატებს, ყოფილ კოლონიზირებულ ერებს და სხვა მსგავსი ფონის მატარებელ ეთნოსებს.

ნაშრომის მიზანია, რომ არა მხოლოდ პრაქტიკისთვის და კონფლიქტების ველზე მუშაობისთვის საჭირო ემპირიული მონაცემები იკვლიოს, არამედ ეცადოს ახსნას კვანძი („ფაზლი“), ის უცნაური გარემოება, რომლის მიხედვითაც ზოგ ერს ბოლო საუკუნეში მიეცა საშუალება თვითგამორკვევისთვის, ზოგს კი არა. მაგალითად, უფრო კონკრეტულობისთვის საინტერესოა რამ განაპირობა, რომ ბოლო საუკუნეში ევროპული ქვეყნების მიერ კოლონიზებულ ხალხებს მიეცათ საშუალება უპირობოდ თვითგამორკვევისთვის, ასევე რამ განაპირობა, რომ არსებობს კოსოვოს აღიარების შემთხვევა, მონტენეგროსა თუ სამხრეთ სუდანის ცენტრისგან გამოყოფის შემთხვევა, პაკისტანისა და ბანგლადეშის სახელმწიფოების წარმოქმნის შემთხვევა, ჩეხო-სლოვაკიის გაყოფის და სხვა მსგავსი შემთხვევები და არ არსებობს ასირიელთა სახელმწიფო ან თვითმმართველობა, რომელსაც ნამდვილად ვიცით, რომ აქვს სახელმწიფოებრიობის უნიკალური ისტორია და მეოცე საუკუნის პირველ მეოთხედში დასავლეთშიც ქონდა მისი სახელმწიფოებრიობის რაიმე ფორმით არსებობის უფლებას მხარდაჭერა დომინანტი სახელმწიფოების მხრიდან, ხოლო მისი, ასირიის პოლიტიკური ფორმის განსაზღვრისთვის მოქმედი, ამ იდეის აპოლოგეტი პატრიოტები ბრძოლობდნენ და ჯერაც უშედეგოდ დღემდე ბრძოლობენ რომელიმე პოლიტიკური ფორმით მათი სამშობლოს ადმინისტრაციული შინაარსით დატვირთვისთვის. ასევე როგორ მოხდა, რომ არ არსებობს ქურთთა პოლიტიკური რეალური თვითმმართველობა ბოლო წლებში პიროსის ძალისხმევით მიღწეული ერაყის ქურთისტანის მიღმა, მიუხედავად ამ უკანასკნელთა ათწლეულების განმავლობაში სხვა და სხვა ფორმით ბრძოლისა და ზოგჯერ მიღწეული წარმატებებისა, მაგ. მაჰაბადის რესპუბლიკა, არარატის რესპუბლიკა. გამოვიკვლევთ ეს მოცემულობები ხომ არ არის იმ ჰიპოთეტური გარემოებით განპირობებული, რომ ასირიელები და ქურთები სამართლებრივად არ აკმაყოფილებენ შიდა თვითგამორკვევის უფლების აღძვრისათვის საჭირო

კრიტერიუმებს საერთაშორისო სამართლის მიხედვით, თუ რეგიონის და გლობალური დიდი ძალების პოლიტიკური გადაწყვეტილებები განაპირობებს ქურთთა და ასირიელთა თვითმმართველობის ფორმებზე ხელმიუწვდომლობას?

ნაშრომში პასუხი უნდა გაეცეს შემდეგ მთავარ საკვლევ კითხვას:

არის თუ არა ქურთთა და ასირიელთა თვითგამორკვევისათვის ბრძოლა შესაბამისობაში ხალხთა შიდა თვითგამორკვევის პრინციპთან?

აღნიშნულ საკვლევ კითხვაზე პასუხი ჩამოყალიბებულია ჰიპოთეზის სახით:

ვინაიდან ქურთთა და ასირიელთა ხალხად კლასიფიცირება შესაძლებელია და ამავე დროს ორივე ეთნიკური ჯგუფი ისტორიულად და მიმდინარედ ეთნიკური ნიშნით რეპრესირებულ და დისკრიმინირებულ ჯგუფებს წარმოადგენენ, მათი მოძრაობა შიდა თვითგამორკვევის პრინციპთან შესაბამისობაშია.

ნაშრომის შემდეგ ნაწილებში ვაჩვენებთ რას გულისხმობს თვითგამორკვევა, რას ნიშნავს გარე თვითგამორკვევა და შიდა თვითგამორკვევა. რა არის ის მოთხოვნები საერთაშორისო სამართლის მიხედვით, რომლის არსებობის შემთხვევაში ადამიანთა ჯგუფის კლასიფიცირება შესაძლებელია ხალხად და რა არის ის მოთხოვნები, რომლის არსებობის შემთხვევაში ხალხს შეუძლია ისარგებლოს შიდა თვითგამორკვევის უფლების პრინციპით. შემდგომ ამისა, გამოვიკვლევთ ქურთები და ასირიელები ერაყში, სირიაში, თურქეთსა და ირანში მეოცე საუკუნის მათი ისტორიის გათვალისწინებით აკმაყოფილებდნენ და აკმაყოფილებენ თუ არა დღეს იმ მოთხოვნებს, რომლებიც საჭიროა შიდა თვითგამორკვევის უფლებით სარგებლობისათვის. ვინაიდან ხალხთა თვითგამორკვევის უფლება არ წარმოადგენს აბსოლუტურ უფლებას და მეტწილად პოლიტიკური დავების საგნად გვევლინება, ჩვენც მას პოლიტიკურ

ჭრილში განვიხილავთ, თუმცა ხსენებული საკითხის პოლიტიკურ ინტერპრეტაციებსაც და ავტორიტეტულ მკვლევართა ნარკვევებსაც საერთაშორისო სამართალზე აპელირება ახასიათებს, ამიტომაც ამ უკანასკნელს გვერდს ვერც ჩენ ავუვლით. კონფლიქტების თეორიის ჭრილში კი ბერტონის „ადამიანური საჭიროებების(მოთხოვნილებების) თეორიის“ ფარგლებში ვაჩვენებთ რამდენად ჰქონდათ და აქვთ ქურთებსა და ასირიელებს ამ თეორიით განსაზღვრული აუცილებელი ადამიანური მოთხოვნილებები დაკმაყოფილებული და მათმა, კერძოდ, უსაფრთხოების, იდენტობის დაცვის, დოვლათის სამართლიანად განაწილების და სხვა ადამიანური მოთხოვნილებების დაუკმაყოფილებლობამ ხომ არ წარმოშვა შემდეგი ცვლადების არსებობა და მათი ჩვენს მიერ შერჩევის ვალიდურობა, კერძოდ, ვაჩვენებთ, რომ ქურთებსა და ასირიელებს ხელი არ მიუწვდებოდათ მათი მშობლიური ენის პრაქტიკაში გამოყენებაზე, მათი პოლიტიკური წარმომადგენლობითობა შეზღუდულია და არაპროპორციული მათი განსახლების ქვეყნების პოპულაციაში მათ პროცენტულ წილთან შეფარდებით, ქვეყნის ეკონომიკური დოვლათი არასამართლიანად ნაწილდებოდა და ნაწილდება მათი განსახლების რეგიონებში და მთავარი, მათი ფიზიკური უსაფრთხოება არ იყო და არ არის დაცული ცენტრალური ხელისუფლებების მხრიდან და შემდგომ ამისა, ვნახავთ, რომ ყოველივე ხსენებულმა ასირიელებსა და მეტწილად ქურთებს შორის წარმოშვა რეზისტენტული მოძრაობები, რომელთა საქმიანობა ძირითადად მიმართული იყო და არის შიდა თვითგამორკვევის პრინციპის პრაქტიკაში უზრუნველყოფისკენ.

მოცემულ ნაშრომში გვაქვს შემდეგი ცვლადები:

- დამოკიდებული: ქურთთა და ასირიელთა შიდა თვითგამორკვევისთვის საქმიანობა
- დამოუკიდებელი: ქურთთა და ასირიელთა ეთნიკური ნიშნით დისკრიმინაცია

ცვლედებს შორის კორელაციას გავზომავთ ისტორიული მეთოდისა და შემთხვევის შესწავლის საშუალებით. კერძოდ, გამოვიკვლევთ ჰქონდა თუ არა ადგილი ქურთთა და ასირიელთა ეთნიკური ნიშნებით (ენა, რელიგია, კულტურა) დისკრიმინაციას და ამ დისკრიმინაციას საპასუხოდ მოჰყვა თუ არა ხსენებული ჯგუფების მიერ შიდა-თვითგამორკვევისკენ მიმართული აქტივობები, ხოლო ყოველივე ხსენებულმა ხომ არ წარმოქმნა საერთაშორისო სამართლის შიდა-თვითგამორკვევის უფლების პრინციპით სარგებლობისათვის საჭირო ლეგიტიმური გარემოებები ქურთთა და ასირიელთა ხელში.

კონფლიქტების ბუნების კვლევა უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია მათი პრევენციისა და მოგვარების ხელსაწყოების აღმოჩენისა თუ შემუშავებისათვის თეორიულ დონეზე. ცხადია თითოეული კონფლიქტი უნიკალური ხასიათისაა და მისი კვლევა, ახსნა თუ მოგვარებისთვის ველზე მუშაობა შემთხვევაზე ორიენტირებულ მიდგომას მოითხოვს, თუმცა ყოველ კონფლიქტს აქვს საერთო მახასიათებლებიც და სწორედ მათ იდენტიფიცირებასა და ჩვენებას შევეცდებით ჩვენს ნაშრომში ზოგი, მასშტაბებითა და გეო-პოლიტიკური მნიშვნელობით სხვებზე მეტად აღმატებული კონფლიქტების გამოწვლილვით კვლევასთან ერთად.

ერთერთი ასეთი, გეო-პოლიტიკურად საკვანძო მნიშვნელობის გეოგრაფიული არეალია ახლო-აღმოსავლეთის შუამდინარული ნაწილი, კერძოდ მისი უკიდურესი ჩრდილოეთ ნაწილი, სადაც ასირიელი და ქურთი ეთნოსები არიან ისტორიულად განსახლებულნი. ისტორიის მრავალი მკვლევარი ორივე ხსენებულ ხალხს ანტიკური სახელმწიფოების, მიდიისა(ქურთების შემთხვევაში) და ასირიის(ასირიელების შემთხვევაში) გადარჩენილ მემკვიდრეებად განიხილავს, თუმცა დღეისათვის ასირიელებიც და ქურთებიც საკუთარ სახელმწიფოებრიობას მოკლებულნი არიან და ეთნიკური უმცირესობების სახით ცხოვრობენ მათ

ისტორიულ მიწებზე, რომელიც დღეს თურქეთის, ირანის, ერაყისა და სირიის საზღვრებში არის მოქცეული. მეოცე საუკუნეში ქურთებსა და ასირიელებს არაერთხელ ჰქონიათ მცდელობა სახელმწიფოებრიობის რაიმე პოლიტიკური ავტონომიური ნიშნით აღჭურვილი თვითმმართველობისთვის მიაღწიათ და თუმცა კი ზოგჯერ გარკვეული წარმატებებისთვის მიუღწევიათ ამ გზაზე, საბოლოოდ მათი მცდელობები კრახით სრულდებოდა. მიუხედავად განცდილი მეტწილად წარუმატებლობებისა, ორივე ხსენებული ხალხი დღესაც მოქმედებს, როგორც ლოკალურად ასევე საერთაშორისოდ იმისათვის, რომ თვითმმართველობის ესა თუ ის ფორმა მათთვის ხელმისაწვდომი გახდეს. მათი ეს მცდელობები ხშირად აწყდება წინააღმდეგობას ცენტრალური ხელისუფლებებისგან და ზოგჯერ ამავე ტერიტორიებზე ფანატიკურ მოტივებზე წარმოქმნილი კვაზი-სახელმწიფოებისგან, მაგალითად ისეთისგან, როგორიც არის საერთაშორისო აქტორების მხრიდან ტერორისტულად აღიარებული ისლამური სახელმწიფო, რომლის ერთ-ერთი პირველი ბრუტალური თავდასხმების ობიექტნი სწორედ ასირიელები და ქურთები იყვნენ სხვა ქრისტიანულ და იეზიდურ ეთნო-რელიგიურ ჯგუფებთან ერთად შუამდინარეთის ჩრდილოეთით. ამ თავდასხმების დროს, როდესაც ათეულ ათასი ქურთის და ასირიელის სიცოცხლე ბრუტალურად დასრულდა, ცენტრალურმა ხელისუფლებებმა კერძოდ, ერაყში და სირიაში ქურთები და ასირიელები ვერ დაიცვეს. ამიტომ საჭირო გახდა ორივე ხსენებულ ჯგუფს საკუთარი ძალებით და საერთაშორისო მხარდაჭერით _ პირველ რიგში აშშ-ს მხრიდან _ უზრუნველყოთ საკუთარი ფიზიკური უსაფრთხოება. მათ მნიშვნელოვან წარმატებებს მიაღწიეს და საკუთარი განსახლების არეალს დღემდე საკუთარი ძალებით იცავენ. შექმნილმა ვითარებამ ეჭვქვეშ დააყენა ცენტრალური ხელისუფლებების უსაფრთხოების უზრუნველყოფელი ფუნქცია ქურთებითა და ასირიელებით დასახლებულ რეგიონებში ვინაიდან ხსენებულ ეთნიკურ ჯგუფებს სახელმწიფოს გარეშე მოუწიათ გამკლავებოდნენ ეგზისტენციალურ საფრთხეებს. ამგვარმა ვითარებამ კი თავის მხრივ ქურთებსა და ასირიელებში კიდევ ერთხელ წარმოშვა განწყობა, რომ მათ შეუძლიათ და სჭირდებათ იყვნენ ცენტრალური

ხელისუფლებებისაგან პოლიტიკურად მეტად დამოუკიდებელნი ვიდრე აქამდე. კერძოდ, ქურთებმა ერაყის ჩრდილოეთში უკვე ქონდათ რა ავტონომია, ამჯერად თვითმმართველობითი უფლებების გაზრდაზე დაიწყეს მოლაპარაკებები ცენტრალურ ხელისუფლებასთან და ვერ მიაღწიეს რა წარმატებას, ცალმხრივად სრული გამოყოფითაც დაემუქრნენ ერაყის ხელისუფლებას, თუ ეს უკანასკნელი კონსტიტუციაში ლეგალურ ბერკეტებს არ გააჩენდა იმისათვის, რომ ქურთებს რეფერენდუმის ჩატარება შესძლებოდათ მათ ავტონომიურ ერთეულში – შეთანხმება ბაღდადში(ერაყის დედაქალაქი) ვერ შედგა, თუმცა ქურთებს დღემდე არ გამოუცხადებიათ ცალმხრივად დამოუკიდებლობა. ასირიელებმა ერაყში და ქურთებმა სირიაში კი ავტონომიური ერთეულების შექმნისთვის წამოიწყეს კამპანიები. ქურთებს ასევე ქონდათ და აქვთ ცენტრალურ ხელისუფლებებთან ეთნიკურ და პოლიტიკურ ნიადაგზე დისპუტი ირანსა და თურქეთშიც და ვინაიდან რეგიონში ბოლო წლებში განვითარებულმა მოვლენებმა საერთაშორისო მასშტაბის ყურადღება დაიმსახურა და გააჩინა კითხვები ქურთებისა და ასირიელების მომავალთან დაკავშირებით, ჩვენ შევეცდებით ვაჩვენოთ აქვს თუ არა ქურთებისა და ასირიელების იმ მოქმედებებს, რომელიც მიმართულია შიდა-თვითგამორკვევის მიღწევისთვის ლეგიტიმური საფუძველი და შესაბამისობა თვითგამორკვევის, კერძოდ, შიდა თვითგამორკვევის პრინციპთან.

ჩვენ ვიცით, რომ საერთაშორისო სამართალში თვით-გამორკვევის პრინციპი და უფლება ხშირად უპირისპირდება ტერიტორიული მთლიანობისა და სუვერენულობის პრინციპებს. როგორ წესი, ცენტრალური ხელისუფლებები ტერიტორიული მთლიანობის და სუვერენულობის ხელშეუხებლობის პრინციპით აპელირებენ პოლიტიკურად მათგან სხვა და სხვა მასშტაბით განდგომის მსურველ რეგიონებთან, ხოლო თვითმმართველობის დონის გაზრდით დაინტერესებული ეთნიკური რეგიონები ხალხთა თვით-გამორკვევის უფლებით. ხსენებული მხარეები საკუთარი ინტერესების მიხედვით ხშირათ არასწორად აპელირებენ საერთაშორისო სამართლის ხსენებული პრინციპებითა და უფლებით. ამიტომ

ჩვენ შევეცდებით გავარკვიოთ აკმაყოფილებენ თუ არა ასირიელები და ქურთები შიდა-თვითგამორკვევის უფლებით სარგებლობისთვის საერთაშორისო სამართალში განსაზღვრულ კრიტერიუმებსა და მოთხოვნებს.

კვლევა თეორიულ და მეთოდოლოგიურ ჭრილში

კონფლიქტების თეორიების ჭრილში ყველაზე მეტად მიზანშეწონილია ქურთებთან და ასირიელებთან დაკავშირებული კონფლიქტების ასახსნელად ბერტონის ადამიანური საჭიროებების თეორია განვიხილოთ, რადგან ამ თეორიის პოსტულატები მეტწილად ესადაგება ხსენებულ რეგიონში ქურთთა და ასირიელთა ეთნიკურ უმცირესობებსა და ეთნიკურად დომინანტ ჯგუფებს შორის კონფლიქტების მაინსპირირებელ ფაქტორებს. კერძოდ ადამიანური საჭიროებების თეორიის მიხედვით ეთნიკურ ჯგუფებს და მათ წევრებს რამდენიმე ბუნებითი მოთხოვნილება გააჩნიათ და ესენია(სია არ არის იერარქიული თეორიის პრინციპებიდან გამომდინარე, რომელსაც ნაშრომის ძირითად ნაწილში უფრო გამოწვლილვით შევხებით):

1. დაცულობა/უსაფრთხოება
2. საკუთრება
3. სიყვარული
4. თავდაჯერება თვითშეფასებაში
5. პირადი მიღწევები
6. იდენტობა
7. კულტურული უსაფრთხოება
8. თავისუფლება
9. პირობები, სადაც დოვლათი სამართლიანად, პროპორციულადაა გადანაწილებული
10. ჩართულობა, სხვა და სხვა აქტივობებში მონაწილეობა

ზემოთ ჩამოთვლილი მოთხოვნების უმეტესობა, როგორც ქვემოთ კვლევა გვანახებს, ქურთთა და ასირიელთათვის მათი განსახლების ისტორიულ, შუამდინარულ არეალში ხელმისაწვდომი არ ყოფილა ბოლო საუკუნეში და მეტწილად არც დღეს არის.

კვლევა ძირითადად აღწერილობითი ხასიათისაა და გამოყენებულია კვლევის თვისებრივი მეთოდები ისტორიული მეთოდისა და შემთხვევის შესწავლაზე დაფუძნებით. ისტორიული მეთოდის საშუალებით გამოვარკვევთ იმ ფაქტებს ქურთთა და ასირიელთა საკითხიდან, რომელიც უკავშირდება ამ უკანასკნელთა შიდა თვითგამორკვევისთვის ბრძოლას და მათ ისე დავალაგებთ, რომ მკითხველმა შეძლოს აღიქვას ჩვენი ნარატივის სისწორე ქურთთა და ასირიელთა შიდა თვითგამორკვევის საკითხთან დაკავშირებით. ასევე გამოვიყენებთ მეორად მასალებს. გავეცნობით საკითხისთვის რელევანტურ პრესას, პერიოდულ გამოცემებს. კვლევა გარდა იმისა, რომ არკვევს ქურთთა და ასირიელთა ეთნიკური ჯგუფების მიერ შიდა თვითგამორკვევისათვის მიმართული ღონისძიებების პოლიტიკურ და საერთაშორისო სამართლის შიდა თვითგამორკვევის პრინციპით სარგებლობისათვის დასაკმაყოფილებელ მოთხოვნებთან შესაბამისობას, ასევე საშუალებას იძლევა აიხსნას ეთნიკურ კონფლიქტებისთვის ბიძგის მიმცემი ფაქტორები.

ლიტერატურის მიმოხილვა

ვითარდება რა მსოფლიოს ყველა დასახლებულ და ნაწილობრივ, დაუსახლებელ ანტარქტიდის კონტინენტზეც კი, ასევე თითქმის ყველა გეო-პოლიტიკურად საკვანძო რეგიონსა და ლოკაციაში დაწყებული ჩინეთის ზღვიდან იბერიის ნ.კ-მდე და დამთავრებული სამხრეთ ამერიკის წყნარ ოკეანურ სანაპიროებამდე. გეოგრაფიული დასახელებები: ტაივანი, თამილ ელამი, ქაშმირი, ბალუჩისტანი, იემენი, სამხ.სუდანი, ერაყის ქურთისტანი, ნინევიის პლატო, ყარაბადი, სამხ,ოსეთი, აფხაზეთი, ჩეჩნეთი, დაღესტანი, თათარსტანი, კოსოვო, ბალკანეთი, ვენეცია, კატალონია, ბასკთა ქვეყანა, საჰარის რესპუბლიკა, ჩრდ.ირლანდია და ორგანიზაციები: თამილელი ვეფხვები, ქურთთა მუშათა პარტია, “ირა“, “ეტა“ და მრავალი სხვა ის ცნობილი ტერმინებია, რომლებიც ბოლო ათწლეულებში და დღესაც საინფორმაციო გამოშვებებსა და ჟურნალისტურ სტატიებში, ასევე აკადემიურ კვლევებში არაერთხელ გამხდარან და ხდებიან ყურადღების ღირსი, როგორც მსოფლიოს ცხელ წერტილებთან ასოცირებული სახელები. მომავალში მოსალოდნელია, რომ გადაუჭრელი ეთნიკური კონფლიქტები ისევ გახდებიან აქტუალური მათი მოუგვარებელი მდგომარეობის გათვალისწინებით. ჩვენთვისაც ამიტომა მნიშვნელოვანი ვიკვლიოთ კონფლიქტების ბუნება, მათი კონსტრუქცია და ზოგი განსაკუთრებით ცხელი, აქტუალური და კლასიკური ეთნიკური კონფლიქტი გამოწვლილვით და აკურატულად გამოვიკვლიოთ, რათა შევქმნათ ცოდნა, რომელიც მომავალში გაგვიოლებს ზოგადად კონფლიქტებთან და კონკრეტულად, შესწავლილ კონფლიქტებთან ველზე მუშაობას რეზოლუციისათვის.

დღეისათვის მსოფლიო დაყოფილია ორასამდე სუვერენული პოლიტიკური სუბიექტის, რამდენიმე დე-ფაქტო და ნაწილობრივ აღიარებული სუბიექტის და ათეულობით ავტონომიურ და ფედერაციულ საფუძვლებზე წარმოქმნილი პოლიტიკური ერთეულის მიერ. ამ მხრივ, თუ გადავხედავთ საუკუნის წინანდელ ვითარებას მსოფლიოში, სუვერენულობის ამა თუ იმ ფორმის მქონე პოლიტიკურ სუბიექტთა რიცხვი დღეისათვის ნამდვილად შთამბეჭდავად

გამოიყურება,გაიზარდა რა მათი რაოდენობა დაახლოებით თოთხმეტჯერ ბოლო ერთ საუკუნეში,მაგრამ თუ მხედველობაში მივიღებთ ეთნიკური და ეთნორელიგიური დაჯგუფებების რაოდენობას,რომლებიც ამა თუ იმ ფორმით ბრძოლობენ სეცესიურ და შიდა ან გარე თვითგამორკვევის უფლებრივ საწყისებზე,ასევე რეპრესირებული ეთნიკური ჯგუფების რაოდენობას, ვნახავთ,რომ მსოფლიოს და სახელმწიფოების პოლიტიკურ რუკებზე გაცილებით შტამბეჭდავი იქნებოდა ფერთა გამა იმ შემთხვევაში თუ შიდა ან გარე თვითგამორკვევის უფლებით სარგებლობა საერთაშორისო სამართლის უპირობო პრინციპი და უფლება იქნებოდა. როგორც წინა წინადადებიდან ვიგებთ, თვითგამორკვევის უფლება უპირობო არ არის, შესაბამისად მისით სარგებლობისთვის გარკვეული კრიტერიუმებია დასაკმაყოფილებელი და მოთხოვნების დაკმაყოფილების შემთხვევაშიც კი,როგორც ქვემოთ ვნახავთ,საბოლოოდ საერთაშორისო სისტემაში პოლიტიკური გადაწყვეტილებები უფრო დიდ როლს თამაშობს თვითგამორკვევის ამა თუ იმ ფორმისთვის მებრძოლი ხალხის ცხოვრებაში, ვიდრე სამართლებრივი.

გაეროს გენერალური ანსაბლეს მიერ 1966 წელს მიღებული „საერთაშორისო შეთანხმება სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ“ პირველი მუხლის პირველივე პუნქტს იწყებს შემდეგი სიტყვებით: " ყველა ხალხს აქვს თვითგამორკვევის უფლება. ამ უფლების საფუძველზე ისინი თავისუფლად განსაზღვრავენ თავიანთ პოლიტიკურ სტატუსს და ისწრაფვიან ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული განვითარებისაკენ".¹ ზემოთ მოყვანილი საერთაშორისო სამართლის დოკუმენტის გარდა თვითგამორკვევის უფლების აღიარების შესახებ ვკითხულობთ გაეროს წესდებაშიც და სხვა რამდენიმე სამართლებრივ აქტშიც, რომელზეც დაწვრილებით ნაშრომის ძირითად ნაწილში ვისაუბრებთ, მაგრამ ეს არ ცვლის იმ გარემოებას, რომ ხსენებული უფლებით სარგებლობა არ არის უპირობო და შეუზღუდავად ხელმისაწვდომი. ქვემოთ

¹ (1966). *International Covenant on Civil and Political Rights*.

ვისაუბრებთ რა შემთხვევებში შესაძლებელია თვითგამორკვევის უფლებით ისარგებლოს ხალხად კლასიფიცირებულმა ჯგუფმა, რომელსაც გააჩნია სხვა ეთნიკურ ნიშნებთან ერთად მკაფიოდ განსაზღვრული ტერიტორიული განსახლების არეალი, სადაც ჯგუფი უმრავლესობას წარმოადგენს და მკვიდრ მოსახლეობად ითვლება.

ცნება თვითგამორკვევა გულისხმობს, რომ ხალხს, რომელიც დაკავშირებულია ენობრივი, კულტურული, ისტორიული, ეკონომიკური ან ტერიტორიული ნიშნით აქვს უფლება თავად განსაზღვროს საკუთარი პოლიტიკური სტატუსი საერთაშორისო სისტემაში. ავტორები განასხვავებენ გარე-თვითგამორკვევისა და შიდა-თვითგამორკვევის პრინციპებს. გარე-თვითგამორკვევა გულისხმობს, რომ ჯგუფი, რომელიც კლასიფიცირებულია, როგორც ხალხი მუშაობს იმისთვის, რომ მოიპოვოს სრული პოლიტიკური დამოუკიდებლობა, ხოლო შიდა-თვითგამორკვევა გულისხმობს, რომ ხალხად კვალიფიცირებული ჯგუფი ესწრაფვის სახელმწიფოს შიგნით მიიღოს მეტი თვითმმართველობითი უფლებები, ვიდრე გააჩნია. ამგვარი თვითგამორკვევა შეგვიძლია გავაიგივოთ მმართველობაში თანამონაწილეობისთვის ბრძოლასთან, რომლის მიზანია დაიცვას, შეინახოს, გააძლიეროს ჯგუფი კულტურული, ისტორიული, ეთნიკური იდენტობის შენარჩუნების გზაზე. პრაქტიკაში ამგვარი თვითგამორკვევისთვის შესაბამისი პოლიტიკურ ერთეულს წარმოადგენს ავტონომიური ან ფედერალური ოლქი.²

პირველ რიგში უნდა განვმარტოთ, რომ თვით-გამორკვევის უპირობო უფლებით მოსარგებლე ერთადერთ ჯგუფს წარმოადგენს კოლონიზებული ტერიტორიები და მისი მოსახლეობა. მხოლოდ ამ შემთხვევაშია ყოველგვარი საერთაშორისო სამართლებრივი დისპუტის გარეშე შესაძლებელი ხალხმა ისარგებლოს ხსენებული უფლებით და ამ მოცემულობით უკვე ისარგებლეს მეოცე

² Raic, D. (2002). *Statehood and the Law of Self-Determination*. The Hague: Kluwer Law International. pp.237-239

საუკუნის მეორე ნახევარში ევროპული სუპერ სახელმწიფოების მიერ კოლონიზებულმა აზიელმა და აფრიკელმა ხალხებმა, აქ იგულისხმებოდა გარე თვითგამორკვევა, რაც ცენტრისგან სრულ გამოყოფას და ახალი სახელმწიფოს წარმოქმნას გულისხმობს.³ ყველა სხვა შემთხვევაში დისპუტი წარმოიშობა ცენტრალურ ხელისუფლებასა და რეგიონის თვითგამორკვევისთვის მებრძოლ ხალხს შორის, თუმცა მაინც არსებობს საერთაშორისო სამართლით განსაზღვრული კრიტერიუმები, რომელიც აუცილებელია, რომ დაკმაყოფილდეს, რათა შიდა თვითგამორკვევის უფლების საკითხი დადგეს ბენეფიციარი ხალხის პოლიტიკურ ცხოვრებაში.

შიდა თვითგამორკვევის უფლების შესახებ საუბრისას საერთაშორისო სამართლის კონტექსტში მნიშვნელოვანია განვმარტოთ, რომ ამ უფლების შესახებ სამართლებრივი ლიტერატურა გაბნეულია სხვა და სხვა საერთაშორისო სასამართლოების დადგენილებებში(პირველ რიგში ICJ _მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლო), საერთაშორისო სამართლის ავტორიტეტულ მკვლევართა(რომელთა მოსაზრებები მხედველობაში მიიღება სასამართლოების მიერ) ნაშრომებში და გაეროს ფარგლებში მომზადებულ სამართლებრივ პროექტებში და ქვეყნების შიდა კანონებში. ერთმნიშვნელოვანი და შესასრულებლად დირექტიული საერთაშორისო სამართლის ნორმა კი, რომელიც განსაზღვრავს და აიძულებს ქვეყნებს აღიარონ მათ ტერიტორიაზე რომელიმე ჯგუფის შიდა-თვითგამორკვევის უფლებით უპირობოდ სარგებლობის უფლება, არ არსებობს და შესაბამისად, ეს უფლება შიდა და საერთაშორისო სასამართლოებში დისპუტის საგნად რჩება, თუმცა არსებობს ყურადსაღები გადაწყვეტილებები, რომელზეც ქვემოთ ვისაუბრებთ და რომელსაც მხედველობაში იღებენ ქვეყნები. ამავე დროს მნიშვნელოვანია დავაზუსტოთ, რომ ჩვენი ნაშრომის მიზანი არ არის დავადგინოთ (როგორც ამას ICJ გააკეთებდა) აქვთ თუ არა უპირობო უფლება ქურთებსა და ასირიელებს ისარგებლონ შიდა

³ Raic, D. (2002). *Statehood and the Law of Self-Determination*. The Hague: Kluwer Law International.pp.219-220

თვითგამორკვევის უფლების პრინციპით, არამედ ჩვენ უნდა გავარკვიოთ ქურთთა და ასირიელთა შიდა-თვითგამორკვევისთვის მიმართულ მოქმედებებს ჰქონდათ ან აქვთ თუ არა შესაბამისობა იმ ცნებასთან, რასაც შიდა-თვითგამორკვევის უფლების აღძვრისათვის საერთაშორისო სამართლის სხვა და სხვა სამართლებრივ აქტებსა და ავტორიტეტულ მკვლევართა ნაშრომებში გაბნეული მოთხოვნების კრიტერიუმების ერთობლიობა გულისხმობს. როგორც აღვნიშნეთ ვრცლად ხსენებულ უფლებას ნაშრომის ძირითად ნაწილში განვიხილავთ, ხოლო შიდა-თვითგამორკვევის უფლების ბენეფიციართა ძირითად კრიტერიუმებს აქ მიმოვიხილავთ. როგორც მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლო და საერთაშორისო სამართლის მკვლევრები აღნიშნავენ შიდა-თვითგამორკვევის უფლებით სარგებლობა შეიძლება აღედრათ ხალხად კლასიფიცირებულ ადამიანთა ჯგუფს, რომლებიც წარმოადგენენ მკვიდრ მოსახლეობას და უმრავლესობას კონკრეტულ ტერიტორიაზე, არიან დიფერენცირებული სახელმწიფოს სხვა ეთნიკური ჯგუფებისგან ენით, კულტურით, რელიგიით, თავს მოიაზრებენ ხალხად, მათი ლოიალობა ერთმანეთისადმი უფრო მაღალია, ვიდრე სხვა ჯგუფებისადმი, იზიარებენ მსგავს ეკონომიკურ კონდიციებს. ⁴

საერთაშორისო სამართალში თვითგამორკვევის უფლება დეკლარირებულად კი არის აღიარებული, ასევე პრაქტიკული კრიტერიუმებიც უფლებით სარგებლობისთვის ქალაქდზე გაწერილი, მაგრამ როცა საქმე რეალობაში ინაცვლებს და ერთმანეთს ეჯახება ერთის მხრივ ტერიტორიული მთლიანობის პრინციპი და ეროვნული კონსტიტუცია ხოლო მეორე მხრივ ეთნიკური ჯგუფის თვითგამორკვევისთვის სწრაფვით ინსპირირებული აქტივობები (მაგ. კატალონიის შემთხვევა), საერთაშორისო სისტემა უძლურია ერთმნიშვნელოვნად, სამართლებრივი კრიტერიუმების საფუძველზე მიიღოს გადაწყვეტილება იმის შესახებ თუ რომელი მხარის ინტერესებს დააკმაყოფილებს

⁴ Simma, B., Khan, D. E., Nolte, G., Paulus, A., & Wessendorf, N. (2012). The Charter of the United Nations: A Commentary, Volume I. S. Oeter-ში, *Self-Determination* (გვ. 28-31). Oxford Scholarly Authorities on International Law.

ისე, რომ მეორე მხარეს ლეგალური პრეტენზიები ადარ დარჩეს საკითხთან დაკავშირებით. საერთაშორისო სისტემის აქტორები, სუვერენული სახელმწიფოები ასეთ დროს როგორც წესი მშრალი, სტანდარტული განცხადებებით დემოკრატიული ნორმების დაცვისკენ მოუწოდებენ ცენტრალურ ხელისუფლებებსა და მათთან დისპუტში მყოფ რეგიონების ლიდერებს ან მათი ინტერესების შესაბამისად პოლიტიკურ საფუძვლებზე რომელიმე მხარეს ღიად ან ფარულად მხარს უჭერენ.

სწორედ ეს გარემოება, რომ თვითგამორკვევის და ტერიტორიული მთლიანობის პრინციპებისა და უფლების დილემა სამართლებრივად საშუალებას არ იძლევა მკაფიო კრიტერიუმებით იხელმძღვანელონ საერთაშორისო სისტემის აქტორებმა, სუვერულმა ქვეყნებმა და საერთაშორისო ორგანიზაციებმა (პირველ რიგში გაერომ) ხშირად წარმოქმნის კონფლიქტებს ცენტრალურ ხელისუფლებებსა და თვითგამორკვევისთვის მებრძოლ მხარეებს შორის, ასეთ ვითარებაში კი მეზობელ და მსოფლიოს დომინანტ სახელმწიფოებს სამართლებრივი მიდგომის ნაცვლად ხშირად უწევთ ან აქვთ ცდუნება საკუთარი პოლიტიკური ინტერესების გატარების მოტივზე დაყრდნობით მიიღონ გადაწყვეტილებები იმის შესახებ თუ რა პოზიცია დაიკავონ მათი ინტერესის არეალში განვითარებულ კონფლიქტურ სიტუაციაში და თუ რა ფორმით მოახდინონ ინტერვენცია თუ ეს საჭირო გახდა. ზოგჯერ კი თავად ხსენებული დომინანტი სახელმწიფოები შეიძლება იყვნენ ეთნიკური კონფლიქტების ინსპირატორი მეზობელ თუ შორეულ, მათი ინტერესის სფეროში მოქცეულ რეგიონსა და ქვეყანაში, სარგებლობენ რა ვითარებით, რომელშიც სამართლებრივად საერთაშორისო დონეზე მოქმედების მექანიზმი, რომელიც რეალურად მუშაობს კონფლიქტის პრევენციისა თუ მოგვარებისთვის არ არსებობს ან არასრულყოფილია. ბოლო წინადადების საილუსტრაციოდ შეგვიძლია გავიხსენოთ რუსეთის ფედერაციის როლი სამხ.ოსეთის კონფლიქტში 2008 წელს, როდესაც თბილისთან გეო-პოლიტიკურ დისპუტში მყოფმა მოსკოვმა პოლიტიკური გადაწყვეტილება მიიღო, ისარგებლა მის მეზობლად არსებული კონფლიქტით და მისი გავლენის მიღმა დარჩენილი

ურჩი ქვეყანა დასაჯა ეჭვის ქვეშ დააყენა რა ამ უკანასკნელის ტერიტორიული მთლიანობა პოლიტიკურ მოტივებზე დაფუძნებით. საერთაშორისო სისტემამ კი ვერც სამხ.ოსეთის კონფლიქტის მშვიდობიანი რეზოლუცია უზრუნველყო და ვერც ომის შემდგომ რუსეთის ქმედებებს აღუდგა წინ აქტიურად.⁵

ახლო აღმოსავლეთის,კერძოდ შუამდინარეთის კონფლიქტები,კერძოდ ჩვენს ფოკუსში მოქცეული ქურთთა და ასირიელთა კონფლიქტი ცენტრალურ ხელისუფლებებთან და დომინანტ ერებთან პერმანენტული და კომპლექსური ხასიათისაა, როგორც მათში ჩართული მხარეების, დიდი და რეგიონულად დომინანტი ქვეყნების ინტერესების თვალსაზრისით, ასევე საკუთრივ კონფლიქტის პირველი რიგის სუბიექტთა, ქურთთა და ასირიელთა მოქმედებების გათვალისწინებით. ამიტომაც მიზანშეწონილია არა მხოლოდ თანამედროვე კონფლიქტების და მათი კერების შესახებ დაწერილ უახლეს ლიტერატურას გავეცნოთ,არამედ ისტორიული ანალებიც ვიკვლიოთ, რათა შესაძლებელი გავხადოთ კონფლიქტების ევოლუცია და განვითარების დინამიკა წარმოვაჩინოთ. როცა ვსაუბრობთ ისტორიულ ანალებზე კონფლიქტის ამჟამინდელი ხასიათის გათვალისწინებით ძირითადად ვკონცენტრირდებით XX ს-ს პირველი მეოთხედში განვითარებულ მოვლენებზე, მაშასადამე კონფლიქტის დღევანდელი სახის საფუძვლების განმსაზღვრელ პერიოდზე და შემდგომ თანამედროვე ვითარებას წარმოვაჩინოთ უახლესი ნარკვევების გაცნობის საშუალებით. ასევე ქვემოთ ვიხილავთ საერთაშორისო ორგანიზაციების მოხსენებებიდან და რეზოლუციებიდან იმ საჭირო პასაჟების ანალიზს და განმარტებებს, რომელსაც მოითხოვს ჩვენი ნაშრომი კვლევის სხვა და სხვა ეტაპზე კონფლიქტის ბუნების გამოსააშკარავებლად. ასევე ემპირიული ცოდნის გაღრმავებისთვის მოვიძიე იმ პერიოდების საერთაშორისო პრესა, როდესაც მწვავედებოდა კონფლიქტის სხვა და სხვა ფაზა . ყოველივე ეს კი დამჭირდა იმისათვის,რომ შემთხვევების შესწავლის საშუალებით ვაჩვენოთ ეთნიკური კონფლიქტების ბუნება იმ სახით, რა სახითაც

⁵ Ellison, B. (2011). Russian grand strategy in the South Ossetia War. *Demokratizatsiya: The journal of post-Soviet democratization*, pp. 343-366.

არსებობენ მათი ხელშემწყობი და ინსპირატორი ფაქტორები. ლიტერატურა, რომლის საშუალებით პირველადი და ძირითადი ცოდნა გავიდრმავე საკითხთან დაკავშირებით არის რამდენიმე ავტორიტეტული მკვლევარის შემოქმედება, მათ შორის განსაკუთრებით წარმომადგენლობითი ინფორმაციის შემცველი არიან ნინა კასპერსენისა(იორკის უნივერსიტეტი) და სხვათა „არაღიარებული ქვეყნები საერთაშორისო სისტემაში“, ⁶ ტონი ალარანტას(საერთაშორისო საქმეთა ფინეთის ინსტიტუტი) „ნაციონალური და სახელმწიფო იდენტობა თურქეთში: რესპუბლიკის სტატუსის ტრანსფორმაცია საერთაშორისო სისტემაში“, ⁷ მირიამ ლანკსოს,ზბიგნევ ბრჟეზინსკისა და სხვათა „ჩეჩნეთის ბრძოლა: დამოუკიდებლობის მოპოვება და დაკარგვა“, ⁸ ჯდევიდ გაუნტის და სხვათა „ნუ დააბრუნებთ მათ: სეიფო – გენოციდი ასირიელ,სირიაკ და ქალდეველ ქრისტიანთა წინააღმდეგ ოტომანთა იმპერიაში“ და ჯონ ბერტონის თეორიული მნიშვნელობით ჩვენი ნაშრომისთვის განსაკუთრებული წიგნი, „კონფლიქტი: ადამიანური საჭიროებების თეორია“. ¹⁰ასევე,ნაშრომის კვლევისას გამოვიყენე თემატური სტატიები,სამეცნიერო პუბლიკაციები და ინფორმაციული სიახლეები.

რაც შეეხება საერთაშორისო ურთიერთობების თეორიას, ჩვენი კვლევის კონტექსტში ყველაზე მეტად მიზანშეწონილი იქნება ლიბერალიზმის პოსტულატებს დავეყრდნოთ,რადგან ქურთებსა და ასირიელებთან დაკავშირებულ კონფლიქტებს ყველაზე მეტად რელავანტურ თეორიულ ჩარჩოებში ის აქცევს. კერძოდ, ლიბერალიზმის თეორია აქცენტს იმაზე აკეთებს,რომ რეგიონში საერთაშორისო ორგანიზაციებს არც თუ ისე დიდი

⁶ Caspersen, N., & Stansfield, G. (2011). *Unrecognized States in the International System*. New York: Routledge.

⁷ Alaranta, T. (2015). *National and State Identity in Turkey*. London: ROWMAN & LITTLEFIELD.

⁸ Akhmadov, I., Lanskoj, M., & Brzezinski, Z. (2010). *THE CHECHEN STRUGGLE INDEPENDENCE WON AND LOST*. New York: Palgrave Macmillan.

⁹ Gaunt, D., Atto, N., & Barthoma, S. O. (2017). *Let Them Not Return – Sayfo – The Genocide against the Assyrian, Syriac and Chaldean Christians in the Ottoman Empire*. New York: Berghahn Books.

¹⁰ Burton, J. (1990). *Conflict: Human Needs Theory*. London: THE MACMILLAN PRESS LTD.

გავლენა აქვთ, რომ საერთაშორისო სამართლის ნორმები უგულვებელყოფილია რეგიონის აქტორთა ნაწილის მიერ, რომ სუსტია და ფაქტობრივად არ არის განვითარებული დემოკრატიები რეგიონში, რომ რეგიონის ქვეყნებს შორის სავაჭრო ურთიერთდამოკიდებულება სუსტია, ეფექტური მმართველობის განხორციელება ხშირად შეუძლებელია, ადამიანის უფლებები და მათ შორის ეთნოსების ხმა საჯარო სივრცეში უგულვებელყოფილია. ყოველივე ეს კი არასტაბილურობისა და კონფლიქტების ხელშემწყობ ფაქტორებად გარდაიქმნება.¹¹

საინტერესო იქნება ახლო აღმოსავლეთის კონფლიქტის კერებთან დაკავშირებით საერთაშორისო ურთიერთობების ძირითადი თეორიების, რეალიზმის, მარქსიზმის, ასევე ზოგი კრიტიკული თეორიის დამოკიდებულების განხილვა და მათი კრიტიკული ანალიზი. ბუნებრივია, საერთაშორისო ურთიერთობების ყველაზე გავლენიან თეორიას, რეალიზმს ხსენებულ კონფლიქტებთან დაკავშირებით ტრადიციული აზრი ექვს, რომლის მიხედვითაც საერთაშორისო სისტემის სუბიექტთა, მათსადაც სუვერენულ სახელმწიფოთა და მათ შორის, ყველაზე ძლიერთა ინტერესებმა განსაზღვრა არა მხოლოდ ხსენებული რეგიონების კონფლიქტთა ბედი, არამედ თავად ამ რეგიონის სუვერენულ სახელმწიფოთა ბედიც, რადგან ისევე, როგორც მეოცე საუკუნის პირველ ნახევარში შუამდინარეთის და სრულიად ახლო აღმოსავლეთის პოლიტიკური რუკის განსაზღვრაში ლომის წვლილს ღებულობდნენ იმ დროინდელი სუპერ-სახელმწიფოები, ბრიტანეთის იმპერიისა და საფრანგეთის სახით, ასევე დღეს რეგიონში ინტერესების ფართო სპექტრითაა წარმოდგენილი დღევანდელი სუპერ და საშუალო, რეგიონული ძალები, კერძოდ, აშშ, რუსეთი, ნაწილობრივ გაერთიანებული სამეფო, ირანი და თურქეთი. ამიტომაც ლევანტის და შუამდინარეთის რეგიონში სუსტი ქვეყნებისთვის, კერძოდ პირველ რიგში სირიისა და ერაყისთვის და მათ გარდა გალფის აუზის არაბულენოვანი

¹¹ Bell, M. (2014 წლის June). Liberal Attitudes and Middle East Realities. *Transatlantic Academy Paper Series*, გვ. 6-9.

ქვეყნებისთვისაც ტონის მიმცემი ზემოხსენებული გლობალური და რეგიონული ძალები არიან. ასევე რეალიზმის აპოლოგეტები მეტწილად თვლიან, რომ ეთნიკურ უმცირესობებს დიდი სახელმწიფოები იყენებენ ახლა აღმოსავლეთში მათი ინტერესების შესაბამისად.¹² ძნელია არ დაეთანხმო ზოგ ასპექტში რეალიზმის თეორიის აპოლოგეტებს, ვინაიდან ვიცით, რომ ერაყის ბედი მნიშვნელოვანწილად განსაზღვრა აშშ-ს სამხედრო ინტერვენციამ ამ ქვეყანაში 2003 წელს, ამავე დროს ვხედავთ, რომ დღეს სირიის ხელისუფლების მხარეს აჯანყებულთა წინააღმდეგ სამხედრო გზით ჩართული რუსეთის ფედერაცია განაპირობებს ამ ქვეყნის ამჟამინდელ პოლიტიკურ ხასიათსა და სტატუსს რეგიონში. ასევე გვახსოვს, რომ ახლო აღმოსავლეთში ანტი-ოსმალურ როგორც არაბულ, ასევე იმპერიის სხვა ეთნიკურ უმცირესობათა აჯანყებებში საუკუნის წინ წამყვანი როლი ჰქონდა ბრიტანეთს, მაგრამ ეს მაინც არ არის საკმარისი იმისთვის, რომ დავასკვნათ, თითქოს გარე ძალებმა დაგეგმეს რეგიონში ყველაფერი. იქნებ მათ მხოლოდ უკვე არსებულ დაძაბულობებზე მანიპულირება სცადეს? განა სუპერ სახელმწიფოებმა აგრძნობინეს თავი ეთნიკურ უმცირესობებს რეგიონის საერთაშორისო სუბიექტთა, მამასადამე სუვერენულ სახელმწიფოთა მხრიდან შევიწროებულად? განა სუპერ-სახელმწიფოებმა განაცდევინეს ამ რეგიონებში ეთნიკურ უმცირესობებს ტიტულარული ერებისგან ეთნიკური იდენტობის ნიშნებით დისკრიმინირებულობა? განა ინგლისური ენის და ტრადიციული კულტურის დაცვას ითხოვდნენ ქურთი აჯანყებულები მეოცე საუკუნის განმავლობაში თურქეთში, ერაყსა და ირანში? ცხადია, ამ რიტორიკულ კითხვებზე პასუხი ბანალურია, ქურთებიც და ასირიელებიც საკუთარმა ფუნდამენტური მოთხოვნილებების დაუკმაყოფილებლობამ აიძულეს კონფლიქტში შესულიყვნენ ცენტრალურ ხელისუფლებებთან მაშინ, როცა ამის საშუალება მიეცათ. მართალია, ისინი საერთაშორისო სისტემის სუბიექტნი არ არიან და რეალიზმისა და ნეო-რეალიზმის თეორიის ფარგლებში აქტორებად არც ან მინიმალურად განიხილებიან, მაგრამ როგორც კვლევა ქვემოთ გვიჩვენებს რატომღაც სწორედ

¹² Hinnebusch, R. (2003). *The international politics of the Middle East*. Manchester: Manchester University Press. pp.4-6

ისინი, არასუვერენული აქტორები აღმოჩნდნენ რეგიონში არასტაბილურობის ერთ-ერთი მთავარი მიზეზი მეოცე საუკუნის დასაწყისიდან დღემდე.

მარქსიზმი რა თქმა უნდა განვითარებული სამყაროსგან განვითარებადის ექსპლუატაციის კვალს პულობს ახლო აღმოსავლეთის კონფლიქტებში.¹³ მიუხედავად იმისა, რომ ნავთობი ამ რეგიონში მართლაც მნიშვნელოვანი ფაქტორია დიდი სახელმწიფოების ინტერესების მოსაზიდად, ეს მაინც ვერ ახსნის როგორც წინა ორ შემთხვევაში, ეთნიკური კონფლიქტების ეთნიკური მოთხოვნილებების დაუკმაყოფილებლობით გამოწვეულ შეხლა-შემოხლას ცენტრსა და პერიპერიებს შორის.

ფემინიზმი,ცხადია,ტრადიციულად მასკულინური კულტურის კვალს ხედავს ახლო აღმოსავლეთის რეგიონის კონფლიქტებში და ხაზს უსვამს, რომ ქალის როლი სათანადოდ წარმოჩენილი არ არის რეგიონის პოლიტიკურ პროცესებში.¹⁴ ეს თვალდახედვაც ასევე ტრადიციულად ძნელად გადასამოწმებელია იმ მარტივი მიზეზით,რომ მხოლოდ ქალთა მიერ დასახლებული გეოგრაფიული არეალი დედამიწაზე არ არსებობს და არც მხოლოდ ფემინისტურად მსოფლმხედველი საზოგადოება.

¹³ Chediac, J. (2011, October 30). *WORKERS WORLD*. Retrieved from WORKERS WORLD: https://www.workers.org/2011/world/jchediac_1103/

¹⁴ Sanches, S. (2014). Disempowering Feminism in the Middle East: how the polarization of Islam and Feminism. *Annual Human Rights Conference* (გვ. 2-6). Nottingham: Mind the Gender Gap.

თავი 1. ქურთთა და ასირიელთა საკითხი

1.1 ქურთთა საკითხი თურქეთში

ქურთები ისევე, როგორც სხვა ეთნიკური ჯგუფები თურქეთში მოკლებულნი არიან ეთნიკური იდენტობის სრულფასოვან გამოხატვას. თურქეთის პოლიტიკა უკვე ერთი საუკუნეა ცდილობს ეთნიკური ჰომოგენიზაციის უზრუნველყოფას ქვეყანაში და ეს პოლიტიკა სათავეს მუსტაფა ქემალ ათათურქის იდეებიდან იღებს, რომლის მიხედვით თურქეთი ხელოვნურად უნდა გამხდარიყო ერთ-სახელმწიფო და სეკულარული იდეალების გამზიარებელი ქვეყანა. ბოლო დრომდე ხსენებულმა ჰომოგენიზაციის პოლიტიკამ უმნიშვნელო ცვლილებები განიცადა, მაგალითად, მთელი მეოცე საუკუნის განმავლობაში კანონით იყო აკრძალული საჯარო სივრცეებში ქურთული და სხვა ეთნიკური უმცირესობების ენების გამოყენება და მხოლოდ და მხოლოდ 2013 წელს გახდა თურქულ სახელმწიფოში შესაძლებელი და ისიც გარედან, ევრო-კავშირის ზეწოლით, რომ ქურთული ენის გაკვეთილები სკოლებში არჩევით საგნად შესულიყო. ეთნიკური რეპრესიის ამგვარი მასშტაბი ძნელად მოსაძიებელია მსოფლიო პრაქტიკიდან – ენობრივი უფლებები ბევრ ქვეყანაში არ არის გარანტირებული ეთნოსებისთვის, მაგრამ ენის კანონით აკრძალვა იშვიათობას წარმოადგენს – და შესაბამისად, მხოლოდ ამ ფაქტიდან შესაძლებელია წარმოადგენა შეექმნას მკითხველს თუ რამდენად იყო და არის დაცული თურქეთში სხვა ეთნიკური უფლებები, მაგრამ ჩვენ ყველა ძირითად უფლებრივ ასპექტს ცალ-ცალკე შევხებით იმისათვის, რომ ნათლად წარმოვაჩინოთ ქურთების პრობლემები თურქეთში და თურქეთის პრობლემები ქურთებთან მიმართებაში.¹⁵

მეოცე საუკუნის დასასწყისში ქურთები განსხვავებით მათი მეზობელი სომხებისა და ასირიელებისაგან რელიგიური მოტივებით თურქეთის მიმართ

¹⁵ Stansfield, G., & Shareef, M. (2017). *The Kurdish Question Revisited*. Oxford: Oxford University Press.

უფრო მაღალ ლოილობას ავლენდნენ, ვიდრე ეთნიკური უფლებების თვალსაზრისით მათივე „სტრატის“ წევრი სომხებისა და ასირიელების მიმართ, მეტიც, რიგ შემთხვევებში ამ უკანასკნელთა წინააღმდეგ და თურქთა მხარესაც კი იბრძოდნენ. ვითარება მას შემდეგ შეიცვალა, რაც ქურთებმა თურქული ჰომოგენიზაციისა და ეთნოსთა ასიმილირების პოლიტიკა საკუთარ ტყავზე გამოსცადეს და როდესაც მათ ეთნიკურ მოთხოვნილებებს თურქებთან რელიგიური კავშირმა ვერაფრით არგო. ქურთები 1930-31 წელს აჯანყდნენ კიდევ თურქეთში, მაგრამ უკვე მოძლიერებულმა თურქულმა სახელმწიფომ ადვილად ჩაახშო პროტესტი. მთელი მეოცე საუკუნის მანძილზე თურქულ-ქურთულ მილიტარულ შეტაკებებს ადგილი ქონდა ეთნიკური ქურთისტანის მთიან რეგიონებში სამხ.თურქეთში, არაერთხელ აღმოჩნდა ქურთული დასახლებები გადაწვის ობიექტი, ქურთი ეთნოსის სხვა და სხვა ნაწილი კი გადასახლებული ცენტრალურ ანატოლიაში ისტორიული მიდამოდან.¹⁶

ქურთების კიდევ პრობლემას თურქეთში განაპირობებს ის ფაქტი, რომ თურქეთის სახელმწიფოში ქურთულ საკითხებზე ორიენტირებული პარტიები ხელისუფლების მხრიდან იდევენობდნენ და ნაწილობრივ ახლაც იდევენებიან განურჩევლად იმისა ეს პარტიები სამოქალაქო, მშვიდობიან საწყისებზე ოპერირებენ მათ ამომრჩეველთან თუ ძალადობრივი წინააღმდეგობის გაწევისკენ მოუწოდებენ ხალხს. ქურთული ორგანიზაციები საერთაშორისო სამართლის გათვალისწინებით და ადამიანის უფლებებისთვის თანამედროვე ყაიდის ბრძოლის მეთოდებით ასპარეზზე განსაკუთრებით 1980-90-იან წლებიდან გამოდიან. თუმცა მათ დიდი წინააღმდეგობა ხვდებათ და უმეტესი მათგანი დევნის ობიექტიც ხდება. ასეთი იყო მაგალითად 1990 წელს ჩამოყალიბებული კომუნისტური პარტია, რომელიც 1991 წელს უკვე აიკრძალა. ასევე აიკრძალა 1988 წელს შექმნილი სოციალისტური პარტია კონსტიტუციური სასამართლოს მიერ 1992 წელს. ასეთივე ბედი ეწიათ მრავალ სხვა ქურთულ საკითხებზე ორიენტირებულ პარტიებს თუ საზოგადოებრივ მოძრაობებს. ყველაზე მეტად

¹⁶ Unwer, A. (2015). *Turkey's Kurdish Question* . New York: Routledge.

ხელშესახებ შედეგს პრო-ქურთულ პარტიებს შორის მიაღწია ხალხის დემოკრატიულმა პარტიამ (HDP – Halkların Demokratik Partisi), როცა მან მოულოდნელად ხმების 13% მოიპოვა არჩევნებში 2015 წელს და გადალახა მსოფლიოში ყველაზე მაღალი საარჩევნო ბარიერი, რომელიც თურქეთში განსაზღვრულია 10%-ით. ხალხის დემოკრატიული პარტია მართალია ითვლება, რომ პრო-ქურთულია, თუმცა მისი გზავნილები ამომრჩევლისადმი მხოლოდ ქურთული საკითხების გარშემო არ კონცენტრირდება. ასევე ხსენებული პარტია გამოირჩევა პოლიტიკური ბრძოლის ცივილური მეთოდებით, თუმცა მიუხედავად ამისა, როცა ყოველივე ამას ვწერ მიმდინარეობს მათი დევნა თურქეთში, დაკავებულნი არიან პარტიის პოლიტიკური ლიდერები და სავარაუდოდ, საკონსტიტუციო სასამართლო მათაც აკრძალვას ახლო მომავალში, როგორც ეს სხვა პრო-ქურთული პარტიების შემთხვევაში მოხდა.

ბრძოლის სხვა გზას მიმართავს ამჟამად გასამხედროებული პარტია PKK, ცნობილი როგორც ქურთთა მუშათა პარტია. ეს ორგანიზაცია სახელმწიფოს მიერ ტერორისტულ ორგანიზაციადაა მიჩნეული, თუმცა უნდა აღვნიშნოთ, რომ მათი თავდასხმის ობიექტი მხოლოდ სახელმწიფოს მილიტარიზებული ორგანიზაციები არიან, რომლებსაც ძირითადად მაშინ ესხმიან თავს, როცა მათ ქმედებებზე ქურთულ რეგიონებში პასუხის გაცემა უწევთ, მაგალითად ისეთ ქმედებებზე, როგორცაა ქურთული სოფლების გადაწვა, რაც არაერთხელ დაუგეგმავთ და სისრულეში მოუყვანიათ სახელმწიფოს მილიტარიზებულ ერთეულებს. 1984-94 წლებში PKK და თურქული სახელმწიფო ღია ომში იყვნენ ჩართული, რასაც შედეგად მოყვა ქვეყნის სამხრეთ ნაწილიდან ქურთული მოსახლეობის ნაწილის იძულებით გადასახლება დიდ ქალაქებში, ცენტრალურ ანატოლიაში და სხვა ურბანულ დასახლებებში. დიდი ნაწილი იძულებული გახდა საერთოდ დაეტოვებინა ქვეყანა და ევროპაში გადასახლებულიყო. დღემდე ხშირი მოვლენაა ქურთი ჟურნალისტების მკვლელობები, ე.წ საიდუმლო მკვლელობები და ქურთული წარმოშობის ადამიანების გაუჩინარებები.¹⁷

¹⁷ Unwer, A. (2015). *Turkey's Kurdish Question*. New York: Routledge. pp.42-62

მიუხედავად ზემოთ მოხსენებული დამოკიდებულებებისა, თურქეთის სახელმწიფოს მხრიდან ბოლო წლებში და უფრო ზუსტად თვეებში შეინიშნება, რომ ცენტრმა გააცნობიერა, მილიტარულ საწყისებზე ქვეყნის შიგნით ქურთებთან ბრძოლა ქვეყანას უფრო მეტ პრობლემებს შეუქმნის და ამიტომაც დღეს უფრო მეტად სამშვიდობო ინიციატივებია აქტუალური თურქულ ქურთულ ურთიერთობებში, თავის მხრივ ქურთებიც ნაკლებად რადიკალური გახდნენ და მათი დღის წესრიგი დაკავშირებულია ქვეყნის შიგნით ავტონომიური უფლებების უზრუნველყოფასთან, მათთან დაკავშირებულია თვითგამორკვევის პრაქტიკაში განხორციელებასთან.¹⁸

1.2 ქურთთა საკითხი ერაყში

გარდა თურქეთისა, ქურთები დისკრიმინირებულნი იყვნენ და ნაწილობრივ ახლაც არიან ერაყში, სადაც ასევე განიცდიდნენ ცენტრალური ხელისუფლების მხრიდან დევნას, განსაკუთრებით სადამ ჰუსეინის ერაყში. თუმცა ამერიკული ინტერვენციის შემდეგ ამ უკანასკნელის მოკავშირე ქურთებს ერაყში საშუალება მიეცათ ავტონომიური მმართველობა ჩამოეყალიბებინათ ე.წ. ერაყის ქურთისტანში. ახალმა პრობლემებმა თავი იჩინა 2010-იან წლებში, როცა ასპარეზზე გამოჩნდა ე.წ. ისლამური ხალიფატის ტერორისტული ორგანიზაცია ლევანტისა და შუამდინარეთის რეგიონში. ამ ორგანიზაციის სამიზნეთა შორის ქურთებიც მოხვდნენ და პირველ ეტაპზე დიდი ფიზიკური და მატერიალური ზიანიც მიაყენეს, თუმცა მოგვანებით აშშ-ს მხრიდან მხარდაჭერილმა ქურთებმა ორგანიზება შეძლეს და „ისის-ს“ წინააღმდეგ შეტევაზე გადასვლაც იმდენად, რომ

¹⁸ Stansfield, G., & Shareef, M. (2017). *The Kurdish Question Revisited*. Oxford: Oxford University Press. p.209

დღეისათვის ხსენებული ტერორისტული ორგანიზაციის დამარცხებაში ხალიფატის ჩრდილოეთ საზღვრებთან ლომის წვლილი ქურთებმა შეიტანეს. ქურთებს დღეისათვის ერაყში ავტონომიური მმართველობა აქვთ და გასულ თვეებში სრული დამოუკიდებლობისთვისაც ემზადებოდნენ, თუმცა ცენტრალური ხელისუფლების და მათი მხარდამჭერი ირანული დანაყოფების მეზობლებთან შეტაკებებში ნავთობით მდიდარი კირქუქის რეგიონის დათმობა მოუწიათ, დარჩენილი სადავო ტერიტორიების ნაწილზე კი დე-ფაქტო დღესაც ახორციელებელ სუვერენულ მმართველობას, ნაწილზე კი დე-იურედ ერაყის კონსტიტუციის ფარგლებში და ამჟამად ცენტრალურ ხელისუფლებასთან სწორედ კონსტიტუციურ ფარგლებში აწარმოებენ მოლაპარაკებას ქვეყნის შიგნით უფლებამოსილების განაწილების საკითხებთან დაკავშირებით.¹⁹

ქურთების ისტორიული განსახლების ქვეყნებს შორის ერაყი ყველაზე ნაკლებად ხისტი პოზიციით გამოირჩეოდა და გამოირჩევა ქურთების მიმართ, თუმცა ეს სულაც არ ნიშნავს იმას, რომ ქურთების ეთნიკური უფლებები ამ ქვეყანაში დაცული იყო, ჯერ კიდევ საუკუნის წინ, კონკრეტულად მეოცე საუკუნის პირველ მეოთხედში ქურთები არაერთხელ გახდნენ ასირიელებთან ერთად ფიზიკური განადგურების მსხვერპლნი სახელმწიფოს მხრიდან, მეოცე საუკუნის მიწურულს კი იმდენად მოწყვეტილნი იყვნენ სახელმწიფო სერვისებზე წვდომას, რომ ნახევრად ტრაიბალურ პირობებში ცხოვრობდნენ და ასევე სადამ ჰუსეინის რეჟიმის მხრიდან ფიზიკურად იდევენებოდნენ, თუმცა უნდა ითქვას, რომ ერაყი აღმოჩნდა ქვეყანა, სადაც ქურთებს ჯერ კიდევ 1970-იანი წლებიდან ჰქონდათ საშუალება მათ პოლიტიკურ სტატუსზე ცენტრალურ ხელისუფლებასთან მოლაპარაკებები ეწარმოებინათ, თუმცა ამ მხრივ რეალურ წარმატებას მხოლოდ ერაყის ამერიკული ინტერვენციის და სადამის რეჟიმის დამხობის შემდეგ მიაღწიეს.

¹⁹ Jawad, S. N. (2010, September 30). The Kurdish question in Iraq: historical background and future. pp.37-41

დღეისათვის ქურთებს ერაყის ქურთისთანის რესპუბლიკის სახით რეალური ავტონომიურ თვითმმართველობაზე მიუწვდებათ ხელი და როგორც აღვნიშნეთ, უფლებამოსილების გადანაწილებასთან დაკავშირებულ საკითხებზე ცენტრალურ ხელისუფლებასთან მოლაპარაკებების წარმოების საშუალება აქვთ. ამგვარად შეიძლება ითქვას, რომ შიდა-თვითგამორკვევის პრაქტიკული განხორციელებისთვის ქურთულ პოლიტიკურ მოძრაობებს ერაყში მიღწეული აქვთ, თუმცა ადამიანის უფლებებთან დაკავშირებული საკითხები მათ გამოწვევად რჩება, ვინაიდან მილიტარულ ყაიდაზე უწევთ დღის წესრიგის განსაზღვრა ერაყში შექმნილი არასტაბილური ვითარების გამო, რომელიც უკავშირდება ქვეყნის შიდა სექტარიანულ დაპირისპირებებს სუნიტ და შიიტ მოსახლეობას შორის.²⁰

1.3 ქურთთა საკითხი სირიაში და ირანში

ქურთები სირიაში რიცხოვნობად ყველაზე ნაკლებად არიან წარმოდგენილი მათი ისტორიული განსახლების დანარჩენ სამ ქვეყანასთან, თურქეთთან, ერაყთან და ირანთან შედარებით. მათი ბედი არც სირიაში ყოფილა და არის სანატრელი რომელიმე ეთნოსისათვის. განსაკუთრებით რთული დრო სირიაში ქურთებმა ბაასისტური რეჟიმის დროს განვლეს. სირიის სახელმწიფო, ისევე, როგორც მისი მეზობელი ერაყი მუდმივად ცდილობდა ქურთები ემართა, როგორც დაქვემდებარებული და უუფლებო ხალხი. ქურთებს არც სირიაში მიუწვდებოდათ ხელი სახელმწიფო სერვისებზე ისე, როგორც ქვეყნის სხვა მოქალაქეებს, მათი ენა აქაც რეპრესირებული იყო და თვითმმართველობა აქაც ხელმიუწვდომელი. ქურთებიც ყველაზე ნაკლები რეზისტენტულობით სწორედ

²⁰ Stansfield, G., & Shareef, M. (2017). *The Kurdish Question Revisited*. Oxford: Oxford University Press. pp.355-463

სირიაში გამოირჩეოდნენ, შეიძლება ითქვას ისინი შეგუებულნი იყვნენ ბედს, მაგრამ ეს მხოლოდ რეგიონში ისლამური სახელმწიფოს გამოჩენამდე. როგორც უკვე ვიცით ისლამური სახელმწიფოს ერთერთი პირველი თავდასხმის ობიექტნი ქურთები აღმოჩნდნენ, ამ მხრივ გამონაკლისი არ ყოფილა არც სირიის ტერიტორია, ქურთებმა აქაც დიდი მატერიალური და ფიზიკური ზარალი განიცადეს ხსენებული კვაზი-სახელმწიფოს თავდასხმებისგან და როგორც ერაცში, სახელმწიფომ აქაც ვერ დაიცვა და ვერ უზრუნველყო ქურთები უსაფრთხოებით. თუმცა ქურთებმა თავად შეძლეს საჯარისო ფორმირებების ჩამოყალიბება და განსაკუთრებით გმირული ბრძოლები ქობანთან გამართეს ისლამურ სახელმწიფოსთან. საჯარისო ფორმირებების ჩამოყალიბებას და ბრძოლებში მიღწეულ წარმატებას შედეგად მოჰყვა ის, რომ ქურთებმა სირიაში დე-ფაქტო პოლიტიკური კონტროლი დაამყარეს მათი განსახლების არეალზე ჩრდ. სირიაში და არა მხოლოდ მათი განსახლების არეალზე, არამედ ევფრატის ნაპირებამდე ტერიტორიას ისინი აკონტროლებენ დღესაც – ეს კი ქურთების ხელში აქცევს მათ მიერ ომამდე დასახლებული ტერიტორიის ფართობით სამჯერ მეტ ნაწილს სირიაში. ქურთებმა სირიაში დე-ფაქტო ავტონომიური ერთეული „როჟავა“ შექმნეს და დღეს ასადის მთავრობასთან აწარმოებენ მოლაპარაკებებს მათ მიერ ბრძოლით მოპოვებული ავტონომიის დე-იურედ გარანტირებისათვის. ქურთები სირიაში ახლო აღმოსავლეთის ყველაზე მეტად პროგრესულ და დემოკრატიულ იდეალებზე დაფუძნებულ პოლიტიკურ კულტურას იზიარებენ ისრაელის შემდეგ და საერთაშორისო მხარდაჭერითაც სარგებლობენ, განსაკუთრებით აშშ-ს და ჩრდილო ევროპული ქვეყნების მხრიდან. ასე, რომ მათი ბრძოლა თვითგამორკვევისთვის ბუნებრივად, მთავრობასთან სერიოზულ კონფრონტაციაში შესვლის გარეშე განვითარდა სირიაში და გამოდიან რა ბუნებრივ მოკავშირედ ცენტრალურ ხელისუფლებასთან – რომელიც ქურთების მსგავსად ებრძოდა და ებრძვის ისლამური სახელმწიფოს და აჯანყებული ოპოზიციის შეიარაღებულ ფორმირებებს – საფიქრებელია, რომ ქურთები

შეძლებენ ცენტრთან ეფექტური შეთანხმების მიღწევას თვითმმართველობის საკითხებთან დაკავშირებით.²¹

რაც შეეხება ქურთებს ირანში, მათ აქ ყველაზე ნაკლებად მიუწვდებათ ხელი ავტონომიურ უფლებებზე. პარადოქსია, მაგრამ მიუხედედად მათი ამ ქვეყნის დომინანტ ეთნოსთან, სპარსელებთან ეთნიკურად ნათესაობისა და ისტორიული დაკავშირებულობისა, ქურთები, როგორც ეთნოსი სულაც არ განიცდიან რეგიონის სხვა ქვეყნებთან შეთარებით შემწყნარებლურ დამოკიდებულებას ირანში. პირიქით, ირანის გაცხადებული მიზანია ქურთების ასიმილირება. ირანელების დამოკიდებულება ქურთების მიმართ მტრული არ არის, პირიქით ირანულ კულტურულ ეთოსში მიიჩნევა, რომ სპარსელების მსგავსად არიელი ქურთები ირანის სახელმწიფოს ერთერთი ბოძს ქმნიან, ასევე ირანელი პოლიტიკოსები და საჯარო ფიგურები ქურთებით დასახლებულ რეგიონებში ვიზიტისას მუდმივად ხაზს უსვამენ, რომ არავის აქვს უფლება ირანში ჩაითვალოს უფრო მეტად ირანელად, ვიდრე ქურთებს. თუმცა ამ დამოკიდებულებებში ცხადია, სახელმწიფოს შიში იკითხება ქურთული ნაციონალიზმის მიმართ. ირანში ქურთული ენა დღემდე არ არის ლეგალურად აღიარებული და მისი გამოყენება სხვა და სხვა საქოლაქო სერვისებში ხელმიუწვდომელია. ავტონომიურ უფლებებზე საუბარი კი ქურთებისთვის ირანში ფუჭი ოცნების სფეროდ სჩანს. თუმცა კი ერთ დროს სწორედ აქ მიაღწიეს ქურთებმა თვითგამორკვევის ყველაზე მაღალ ხარისხს და მაჰაბადის რესპუბლიკა შექმნეს – ამ აქტივობის საბოლოო შედეგი ის იყო, რომ ხსენებული რესპუბლიკის შემქნელები დაიხვრიტნენ ან ქვეყნიდან ემიგრირდნენ გასული საუკუნის პირველ ნახევარში. დღეს ქურთები ირანში ერთერთ ყველაზე მეტად რეპრესირებულ ჯგუფს წარმოადგენენ ბალოჩების შემდეგ და არც პერსპექტივა ჩანს მათი პოლიტიკური წარმომადგენლობითობის უზრუნველყოფის გზაზე.²²

²¹ Sabio, O. (2014). *Rojava: An Alternative to Imperialism, Nationalism, and Islamism in the Middle East*. Creative Commons Attribution 2.0.

²² Bayat, K. (2014, may June). Iran and the "Kurdish Question". *Middle East Report*, pp. 28-35.

1.4 ასირიელთა საკითხი

ტერმინი ასირიელები ხშირად გამაერთიანებელ სახელწოდებად განიხილება იმ ეთნო-რელიგიური ერთმანეთთან დაკავშირებული ჯგუფებისთვის, რომელთაც სხვაგან შეიძლება შევხვდეთ სირიაკების, ასირო-ქალდეელების ან ქალდო-ასირიელების, ათურაის და თუროიოს, ნესტორიანელების, არამეელების და ახლო აღმოსავლეთის ქრისტიანების სახელებით. ჩვენც ყველა ამ ეთნო-რელიგიური სუბ-ჯგუფის გამაერთიანებელ სახელს, ასირიელს გამოვიყენებთ ნაშრომში. ასირიელები მსოფლიოს ერთერთი პირველი თუ პირველი არა, ცივილიზებული ხალხის, ქართულ ისტორიულ წყაროებში ასურელების სახელით ცნობილი, ანტიკური წარმოშობის ეთნოსს წარმოადგენენ ჩრდილო შუამდინარეთიდან. მათი სალაპარაკო მშობლიური ენა დღეს არის თანამედროვე ნეო-არამეული, ხოლო განსახლების არეალი უკიდურესი ჩრდილოეთ ერაყი და ჩრდილო-აღმოსავლეთ სირია, ასევე წარმოდგენილნი არიან მოზრდილი დიასპორით აშშ-ში, დასავლეთ ევროპაში და ავსტრალიაში. მთლიანობაში მათი რაოდენობა სამ მილიონამდეა, ხოლო წარმოშობის რეგიონში სამასი ათასამდე რაოდენობით დარჩნენ, ვინაიდან რეგიონის კონფლიქტებმა და გენოციდმა როგორც საუკუნის წინ, ასევე ბოლო ათწლეულში აიძულათ დაეტოვებინათ სამშობლო.

პირველმა მსოფლიო ომმა დრამატულად შეცვალა ასირიული საზოგადოება. ასირიელი ერის ნახევარი შეიწირა ომთან დაკავშირებულმა მოვლენებმა. ეს ტრაგიკული პროცესები ასირიელთა მხრიდან შეფასებულია, როგორც გენოციდი და მას სწორედ ასე განიხილავს ბევრი მკვლევარი, ასევე ზოგი დასავლური სახელმწიფო. მაგ.გერმანია. გენოციდის თემას ასირიელები მთავარ არგუმენტად ასახელებენ იმის დასასაბუთებლად თუ რატომ ეკუთვნით მათ ავტონომიური ან დამოუკიდებელი ასირიული სახელმწიფო. 1915 წელს ასირიელებმა პირველი ნაციონალური პროექტი წარმოადგინეს, რომელიც ითვალისწინებდა ახალი ასირიის შექმნას, რომელიც იქნებოდა მულტი-ეთნიკური და ეს ალბათ უტოპიური პროექტი ტერიტორიულად მოიცავდა თითქმის მთელ

შუამდინარეთს, ასევე ურმიის, ვანის და ალეპოს რეგიონებს. 1917 წელს ასირიელებმა შედარებით რეალისტური ნაციონალური სახელმწიფოს პროექტი წარმოადგინეს, რომელიც უნდა ყოფილიყო მეტ-ნაკლებად ეთნიკურად ჰომოგენური და მოიცავდა ურმიის, მოსულის და ჩრდილოეთ მესოპოტამიის რეგიონებს, შესაბამისად იმჟამინდელი ირანისა და ოტომანთა იმპერიის კონტროლს დაქვემდებარებულ ტერიტორიას. ასირიელებმა ამ პერიოდში იმდენი შეძლეს, რომ ალა პეტროსის, ასირიელი სამხედრო ლიდერის მეშვეობით ლოზანის კონფერენციაზეც კი 1922-1923 წლებში წარმოადგინეს სხვა და სხვა ტერიტორიული ვარიანტები ასირიული ავტონომიური ერთეულის შექმნასთან დაკავშირებით. საბოლოოდ ასირიელთა ძალისხმევა უშედეგო გამოდგა და საერთაშორისო სისტემამ ამ უძველეს, თვითმყოფად და მაღალი კულტურის ერს საშუალება არ მისცა თვითგამორკვევისთვის მაშინ, როცა ამავე პერიოდში ასირიელთა მიწებზე და მის მეზობლად გაივლო რამდენიმე, მომავალში დამოუკიდებლობისთვის მოსამზადებელი არაბულენოვანი სახელმწიფოს სახელმწიფოს საზღვარი, ბრიტანეთისა და საფრანგეთის მიერ. მეტიც, თავიდან ბრიტანელების მიერ მხარდაჭერილი ასირიული ჯგუფები თურქეთის პირისპირ საბოლოოდ დაუცველნი აღმოჩნდნენ და ამ უკანასკნელის მიერ რისხვის ობიექტნი გახდნენ, რამაც საბოლოოდ ასირიელთა გენოციდის სახე მიიღო.²³

მას შემდეგ, რაც პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ ასირიელებმა კიდევ არაერთხელ გამოსცადეს ეთნიკური დევნა და ეთნოციდის სხვა და სხვა ფორმა, 2010-იან წლებში ერაყის ხელისუფლება თითქმის მზად იყო შეექმნა ნინევიის პლატოს ფარგლებში ასირიელთა ავტონომიური ერთეული, თუმცა რეგიონში ახალი ბრუტალური ძალის ე.წ ისლამური სახელმწიფოს გამოჩენამ კიდევ ერთხელ დააყენა ასირიელთა ბედი კითხვის ნიშნის ქვეშ ვინაიდან ერთის მხრივ აღმოჩნდა ტერორისტული კვაზი-სახელმწიფოს თავდასხმის ობიექტი და ამავე

²³ YACOUB, J. (2016). *Year of the Sword _ The Assyrian Christian Genocide, A History*. New York: Oxford University Press.

დროს ერაცის ხელისუფლებამ – რომელიც ასირიელების მეზობლად და ამავე დროს ნაწილობრივ ასირიელთა მიწებზე ერაცის ქურთისტანის სეცესიონისტურმა პოლიტიკამ დააფრთხო – გადაიფიქრა ასირიელთათვის ავტონომიური უფლებების მინიჭება. დღეისათვის კი რეგიონში განვითარებული პროცესების გათვალისწინებით ასირიელები კიდევ ერთხელ დგანან ეთნიკური გაქრობის საფრთხის წინაშე. საერთაშორისო სისტემა კი ამჯერადაც უძლურია დაეხმაროს ასირიელებს თვითგამორკვევის გაეროს მიერ აღიარებული უფლების უზრუნველყოფაში თუნდაც შიდა თვითგამორკვევის ფორმით, ამიტომაც ასირიელებს მხოლოდ და მხოლოდ შეზღუდული საერთაშორისო ჰუმანიტარული დახმარების ამარას უწევს კონფლიქტში ყოფნა რეგიონის ყველა ძალასთან, მათ შორის ზოგჯერ თავად დისკრიმინირებულ ქურთულ მხარესთან.²⁴

²⁴ Gaunt, D., Atto, N., & Barthoma, S. O. (2017). *Let Them Not Return – Sayfo – The Genocide against the Assyrian, Syriac and Chaldean Christians in the Ottoman Empire*. New York: Berghahn Books.

თავი 2. ეთნიკური შიდა თვითგამორკვევა და ეთნიკური უფლებები

2.1 ეთნიკური თვითგამორკვევის პრინციპი

გაეროს წესდების თანახმად ყველა ხალხს აქვს უფლება თვითგამორკვევის და ისარგებლებენ რა ამ უფლებით, ასევე აქვთ უფლება თავისუფლად განსაზღვრონ და უზრუნველყონ თავიანთი ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული განვითარება. თუმცა იმისთვის, რომ ამ უფლებით ისარგებლონ აუცილებელი პირობაა უფლებით სარგებლობის სურვილის მქონეთ შეეძლოთ კვალიფიცირდნენ, როგორც ხალხი. ამისთვის კი ისინი რამდენიმე პირობას უნდა აკმაყოფილებდნენ.

ხალხის, როგორც ტერმინის ერთერთი, ყველაზე მეტად ცნობილი დეფინიცია ეკუთვნის გერმანელ იურისტს დიტრიხ მურსვიკს, რომლის მიხედვით ადამიანთა ჯგუფი, რომელმაც შეიძლება ისარგებლოს თვითგამორკვევის უფლებით უნდა ცხოვრობდეს მკაფიოდ განსაზღვრულ ტერიტორიაზე, სადაც ის უნდა წარმოადგენდეს უმრავლესობას, საუბრობდეს საკუთარ ენაზე, შეეძლოს საკუთარი კულტურის განვითარება და ტრადიციის კულტივირება ან რელიგიის პრაქტიკაში განხორციელება.

იუნესკოს 1989 წლის საერთაშორისო შეხვედრის შემდეგ კი საკითხის ექსპერტებისგან ხალხი განისაზღვრა, როგორც ადამიანთა ჯგუფი, რომელიც აკმაყოფილებს შემდეგ მახასიათებლებს ერთობლივად ან რომელიმე მათგანს მაინც:

- ა) საერთო ისტორიული ტრადიცია
- ბ) რასობრივი ან ეთნიკური იდენტობა

გ)კულტურული ჰომოგენურობა

დ)ლინგვისტური ერთიანობა

ე)რელიგიური ან იდეოლოგიური მიკუთვნებულობა

ვ)ტერიტორიული კავშირი ერთმანეთთან

ზ)საერთო

ეკონომიკური

კავშირები

გარდა იმისა,რომ თვითგამორკვევის უფლებით სარგებლობისთვის აუცილებელია ხალხად კვალიფიცირება, ასევე მნიშვნელოვანია დაკმაყოფილდეს შიდა ან გარე თვითგამორკვევის უფლებით სარგებლობის კრიტერიუმები. გარე თვითგამორკვევა გულისხმობს, რომ ხალხი სრულიად სუვერენული ხდება და ქმნის ან აღადგენს სრულად დამოუკიდებელ სახელმწიფოს, ამგვარი უფლებით სარგებლობა უპირობოდ, მხოლოდ კოლონიზირებული ქვეყნებისთვის იყო განსაზღვრული და ძირითადადაც სწორედ მათ ისარგებლეს.

შიდა თვითგამორკვევის შემთხვევაში ხალხი ცდილობს არსებული სახელმწიფოს შიგნით განსაზღვროს და დაიცვას საკუთარი თვითმყოფადობა, განსაზღვროს მშობლიური ენის სტატუსი, ავტონომიური უფლებები და სხვა მსგავსი. ასეთი თვითგამორკვევის უფლებით სარგებლობის უფლება აქვთ ხალხს, რომელნიც არსებულ მოცემულობებში დისკრიმინირებული არიან, არ ეძლევათ საკუთარი ენით სარგებლობის შესაძლებლობა, იდევნებიან რელიგიურ საფუძველზე ან რაიმე სხვა ეთნიკური ნიშნით. ხოლო გარე თვითგამორკვევის უფლებით სარგებლობის უფლება აქვთ ხალხს, რომელნიც ოკუპირებულნი არიან ან სახელმწიფოს შექმნის მომენტში იძულებით მოხდა მათი ინკორპორირება არასასურველ სახელმწიფოებრივ წარმონაქმნში.²⁵

²⁵ Cristescu, A. (1981). *THE RIGHT TO SELF-DETERMINATION _ HISTORICAL AND CURRENT DEVELOPMENT ON THE BASIS OF UNITED NATIONS INSTRUMENTS*. New York: UNITED NATIONS.pp.46-50

2.2 ქურთთა და ასირიელთა ბრძოლის თავსებადობა შიდა თვითგამორკვევის პრინციპთან

როგორც წინა თავებიდან შევითხვეთ ქურთები და ასირიელები წარმოადგენენ მკვიდრ მოსახლეობას შუამდინარეთში, მეტყველებენ მეზობლებისგან დიფერენცირებულ ენაზე, მეტწილად აქვთ განსახლების საერთო ტერიტორია(ირანის ხორასანის პროვინციის ქურთების გარდა, რომლებიც გვიან შუა საუკუნეებში ტყვეთა სყიდვის პრაქტიკის კვალდაკვალ აღმოჩნდნენ ხორასანში და ისინი იქ მკვიდრ მოსახლეობას არ წარმოადგენენ), ასირიელების შემთხვევაში რამდენიმე ანკლავი, მაგრამ ასირიელების განსახლების ძირითად ტერიტორიას ნინევიის პლატო წარმოადგენს, ასევე შევითხვეთ, რომ წარსულშიც და მიმდინარე პროცესებშიც ორივე ეთნიკური ჯგუფი განიცდიდა ეთნიკური ნიშნით დისკრიმინაციას და გენოციდალური პროცესების მსვერპლიც კი იყო, ორივე ჯგუფის პოლიტიკური წარმომადგენლობითობა არაადეკვატურია პოლიტიკურ პროცესებში მათი ქვეყნების მთლიან მოსახლეობაში მათი პროცენტული წილის გათვალისწინებითა და მათ მიერ პოლიტიკურ პროცესებში ავტონომიურ საწყისებზე ხელმისაწვდომობის შეზღუდულობის გამო, მათი ენები, ეთნიკური იდენტობა და კულტურული მახასიათებლები იმყოფებიან ეგზისტენციალური საფრთხის წინაშე. ყოველივე ზემოხსენებული კი შიდა თვითგამორკვევის პრინციპის დასაკმაყოფილებლად ეჭვშეუტანელ წინაპირობებს ქმნის, როგორც ამას ვიგებთ საერთაშორისო სამართლის ნორმებიდან და მართლმსაჯულების საერთაშორისო სასამართლოს მიერ მიღებული დადგენილებებიდან²⁶ და იმ ქვეყნების ეროვნული სასამართლოების დადგენილებებიდან, რომლებსაც აქვთ გათვალისწინებული თვითგამორკვევის უფლების კრიტერიუმები თავიანთ კანონმდებლობაში.²⁷

²⁶ LEGAL CONSEQUENCES FOR STATES OF THE CONTINUED PRESENCE OF SOUTH AFRICA IN NAMIBIA (SOUTH WEST AFRICA) NOTWITHSTANDING SECURITY COUNCIL, RESOLUTION 276 (INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE 1971 წლის 21 JUNE).

²⁷ Reference re Secession of Quebec, R.S.C., 1985, c. S 26, s. 53. (Supreme Court of Canada September 30, 1996).

2.3 ბერტონის ადამიანური მოთხოვნილებების თეორიის მიმართება ქურთთა და ასირიელთა საკითხთან

კონფლიქტების გამომწვევი მიზეზები ყოველთვის კომპლექსურია. ყოველ კონფლიქტს საკუთარი განვითარების ისტორიული საფუძვლები გააჩნია და წინარე მოცემულობებიდან იღებს სათავეს მისი თანამედროვე ბუნება, რომელიც ხშირად, მეტწილად უნიკალურია. არ არსებობს სრულიად იდენტური კონფლიქტები ზუსტად ისე, როგორც არ არსებობს ზუსტად, იდენტურად განტოტვილი ორი ხე. ამიტომაც არ არსებობს ერთი კონკრეტული, უნივერსალური თეორია, რომელიც ყველა კონფლიქტის საფუძვლებს და მიზეზებს ხსნის, თუმცა ყველა თეორიას მეტ-ნაკლებად პრეტენზია აქვს, რომ კონფლიქტის საფუძვლების ან მისი მოგვარების გზების ყველაზე კრიტიკულ ელემენტებს წარმოაჩინოს. მიუხედავად იმისა, რომ ყოველი კონფლიქტის ახსნის თუ მოგვარების უნივერსალური მექანიზმი არ გაგვაჩნია, შეგვიძლია ზოგი საერთო მახასიათებლის იდენტიფიცირება, რომელიც მეტ-ნაკლებად ყველა კონფლიქტს გააჩნია და რომელიც შეიძლება განმსაზღვრელი ფაქტორებიც აღმოჩნდეს. ერთ-ერთ ასეთ, კონფლიქტების საერთო მახასიათებლებზე კონცენტრირებულ თეორიას ვიცნობთ ბერტონის ადამიანური საჭიროებების თეორიის სახელით.

ადამიანური საჭიროებების თეორია დაფუძნებულია იდეაზე, რომ არსებობს გარკვეული ფუნდამენტური საჭიროებები გადარჩენისთვის. ეს საჭიროებები არ არის მხოლოდ საკვები, წყალი და თავშესაფარი. ამგვარი ფუნდამენტური საჭიროებები, აუცილობლობები მოიცავს როგორც ფიზიკურ ასევე არაფიზიკურ ელემენტებს. რაც მთავარია, ეს საჭიროებები ასევე მოიცავს იმას, რის მოსაპოვებლადაც, რასთან მისაღწევადაც ადამიანებს ინსტიტუტები ამოძრავებთ. მიუხედავად იმისა, რომ არ არსებობს ამგვარი საჭიროებების საყოველთაოდ შეთანხმებული სია, შეგვიძლია გამოვყოთ ზოგი მათგანი, ის, რაც მიიჩნევა, რომ აუცილებლად სჭირდება ადამიანს. ესენია:

- დაცულობა/უსაფრთხოება

- საკუთრება
- სიყვარული
- თავდაჯერება თვითშეფასებაში
- პირადი მიღწევები
- იდენტობა
- კულტურული უსაფრთხოება
- თავისუფლება
- პირობები სადაც დოვლათი სამართლიანად, პროპორციულადაა
გადანაწილებული
- სხვა და სხვა აქტივობებში მონაწილეობა, ჩართულობა

სხვა და სხვა მკვლევარი ამ სიის განსხვავებულ ელემენტებზე ფოკუსირდება, ზოგი მათგანი, მაგალითად, მასლოუ ამტკიცებდა, რომ ეს სია შეიძლება ორგანიზდეს იერარქიული ხასიათით, ზოგი მათგანი კი, მაგალითად, ბერტონი, რომელიც იყო წამყვანი ამ თეორიის გამოყენებაში სხვა და სხვა სოციალური და პოლიტიკური კონფლიქტის ახსნისას, ამტკიცებდა, რომ შეუძლებელია ადამიანური საჭიროებების დირექტიული განსაზღვრებით ორგანიზება იერარქიულ საწყისებზე. თუმცა ისეთი ურთიერთდაკავშირებული საჭიროებები, როგორცაა იდენტობის აღიარება და უსაფრთხოება განსაკუთრებული ყურადღების ფოკუსს იპყრობს. კელმანი ამტკიცებდა, რომ იდენტობა, უსაფრთხოება და მათთან, ამ ცნებებთან დაკავშირებული კოლექტიური საჭიროებები, ასევე შიშები და შფოთები, რომელიც უკავშირდება ხსენებული ცნებების კონტექსტში გადარჩენას, არიან მნიშვნელოვანი, განმსაზღვრელი გამომწვევი ფაქტორები ჯგუფებს შორის და კომუნებს შორის წარმოქმნილ კონფლიქტებში. მკვლევრებიც და პრაქტიკოსებიც თანხმდებიან, რომ იდენტობის და უსაფრთხოების საკითხები არის ყველაზე მეტად კრიტიკული, თუ საერთოდ

აბსოლუტი არა, შეუქცევად, მოურჯულებელ, მოუხელთებელ მიმდინარე კონფლიქტებში.²⁸

ბერტონი აღნიშნავდა, რომ იმედგამაცრუებელია ის გარემოება, რომ ამგვარი ბაზისური საჭიროებები წარმოშობს კონფლიქტებს. იმედგამაცრუებელი იმიტომ, რომ შესაძლებელი ხდება საზოგადოებებში, რომ მთავრობა და მისი ხალხი ან მათი ნაწილი ისე შეიძლება დაშორდნენ ერთმანეთს, რომ მთავრობას სრულიად აცდენილი იყოს მისი ხალხის საჭიროებების აღქმაში. გადაწყვეტილების მიმღებთა და მათი გადაწყვეტილებებით ზემოქმედებულებს შორის ამგვარი გაუცხოება ბუნებრივია, რომ პოტენციური დაპირისპირების მიზეზი ხდება ამ უკანასკნელთ შორის ძალადობა და სასჯელი კი, რასაც ხშირად მიმართავენ მთავრობები თუ გადაწყვეტილების მიმღებნი აჯანყებულთა წინააღმდეგ ვერ ააღებინებს ხელს ინდივიდებსა თუ ჯგუფებს ზემო-ხსენებული ბაზისური საჭიროებების დაკმაყოფილების ინსტიტუტურ სწრაფვაზე გრძელვადიან პერსპექტივაში, ზოგჯერ ვერც მოკლევადიანში. ამის მიზეზი კი ისაა, რომ აღნიშნული მოთხოვნილებები, საჭიროებები თავისი ბუნებით ლამის ონტოლოგიური ხასითის არიან, შესაბამისად ხშირად მოლაპარაკების საგანიც კი შეუძლებელია გახდნენ, რადგან საჭიროებენ უცილობელ, ეჭვგარეშე დაკმაყოფილებას, ცხადია ნორმატიული თვალსაზრისით. აუცილებელი საჭიროებების დაუკმაყოფილებლობის შემთხვევაში კონფლიქტის გარდაუვალობას განაპირობებს ისიც, რომ თანამედროვე კომუნიკაციების პირობებში გაიოლებულია კავშირები სხვა და სხვა ქვეყანაში გაფანტულ იდეით გაერთიანებულ ჯგუფის წევრებს შორის, რაც აფერმკთალებს რეპრესიების ეფექტს აჯანყებულთა მიმართ და აიოლებს დისედენტური საქმიანობის გაშლას, ასევე იარაღის ინფილტრაცია კონფლიქტურ ეპიცენტრში არ წამოადგენს გადაულახავ დაბრკოლებას დღეისათვის.

²⁸ Walsh, D. (2015). *How a Human Needs Theory Understanding of Conflict Enhances the Use of Consociationalism as a Conflict Resolution Mechanism: The Good Friday Agreement in Northern Ireland*. Birmingham: University of Birmingham. pp.2-10

ბარტონისავე თვალსაზრისით აუცილებელი საჭიროებების რომელიმე ჯგუფისთვის დაკმაყოფილებამ წესით არ უნდა წარმოშვას რაციონალურ საწყისებზე უთანხმოება ამ საჭიროებებზე წვდომის შესაძლებლობის გამცემი უფლებამოსილი ორგანოს მხრიდან. ყველაზე მოსახერხებელი კი არის ინსტიტუციების შექმნა, რაც პოტენციური და მიმდინარე კონფლიქტის სუბიექტთ მისი გავლით მიეწოდოთ უკვე ჩამოთვლილი ადამიანური საჭიროებები და ასევე რაც აუცილებელია, კონფლიქტის მოგვარებისთვის, ესაა ძალაუფლების გაყოფა კონფლიქტის მხარეებს შორის, რაც ასევე ინსტიტუტებმა უნდა უზრუნველყონ.

მაშინ, როცა მასლოუ და ბარტონი ხაზს უსვამენ ადამიანის ბიოლოგიურ, ფსიქოლოგიურ და სოციალურ საჭიროებებს, მარშალ როსენბერგს შემოაქვს ახალი წყება საჭიროებებისა, რომელიც ყველაზე უკეთ შეიძლება გამოიხატოს სიტყვით, ფსიქო-სპირიტუალური თავისი ბუნების გათვალისწინებით. მათ შორისაა, სიყვარულის მთლიანობა, დღესასწაული და გლოვა და ასევე სპირიტუალური, სულიერი გაერთიანება. ავტორებს შემოთავაზებული აქვთ სხვა და სხვა დროს წყება განსხვავებული საჭიროებებისა, მაგრამ როგორც უკვე აღვნიშნეთ დომინანტურია იდენტობის აღიარების მოთხოვნილება და უსაფრთხოების შეგრძნების მიღწევა, თუმცა კი თითოეულმა ნაკლებად გამოკვეთილმა თუ მკაფიო საჭიროებამაც კი, მისმა დაუკმაყოფილებლობამ შესაძლებელია კონფლიქტის განვითარების ინსპირატორის ფუნქცია შეასრულოს.

ადამიანური საჭიროებების თეორისტები განასხვავებენ ადამიანურ საჭიროებებს და ინტერესებს და ამტკიცებენ, რომ ადამიანური კონფლიქტები სათავეს იღებენ მაშინ, როცა ადამიანების ძალისხმევა დაიკმაყოფილონ ბაზისური ან ფუნდემენტური საჭიროებები უშედეგო გამოდგება. მეტიც ასევე ამტკიცებენ, რომ ასეთ გარემოებებში არათუ მაღალია საფრთხე კონფლიქტის განვითარებისა და არამედ ეს უკანასკნელი გარდაუვალიცაა, ვინაიდან ბაზისური საჭიროებები არ არის მოლაპარაკების საგანი, ისინი შეუფერხებელ დაკმაყოფილებას საჭიროებენ. ხოლო ადამიანების თუ ადამიანების ჯგუფების ინტერესები ის

სფეროა, რაზეც უნდა წარმოებდეს მოლაპარაკებები კონფლიქტის პრევენციისა, დეესკალაციისა თუ მოგვარებისათვის. თუმცა კი მკაფიო სადემარკაციო ხაზის გავლება ადამიანურ საჭიროებებსა და ინტერესებს შორის ყოველთვის რთულია და თავისთავად დისპუტის საგანია.²⁹

ადამიანური საჭიროებების თეორიას მიუხედავად იმისა, რომ ბევრი გამზიარებელი ჰყავს უშუალოდ კონფლიქტის ველზე მოქმედ მედიატორთა შორის, არც კრიტიკა აკლია. მაგალითად, გალტუნგი თვლის, რომ მთავარი პრობლემა ადამიანური საჭიროებების თეორიისა არის ის, რომ აქცენტს არ აკეთებს სიღარიბის გამომწვევ მიზეზებზე მაშინ, როცა ხშირად კონფლიქტის არსებული ველები სავსეა შემთხვევებით, სადაც არათანაბარმა დოვლათის განაწილებამ (ასევე არათანაბარმა მოპყრობამ სახელმწიფოს მხრიდან კანონის თვალსაზრისით) ან დოვლათის დეფიციტმა წარმოშვა კონფლიქტის საწყისები. ასევე გალტუნგი აყენებს წინადადებას, რომ მიზანშეწონილი იქნება თუ ადამიანურ საჭიროებებს უფრო ღრმად, ემპირიკულ საწყისებზე გამოკვლევთ. გალტუნგთან ერთად რამაშრაი როიც ხაზს უსვამს კიდევ ერთ გარემოებას, რომელიც ადამიანის საჭიროებების თეორიისთვისაა დამახასიათებელი, რაც გამოიხატება იმაში, რომ ეს თეორია ფოკუსის ცენტრში ინდივიდის საჭიროებებს აყენებს და არა საზოგადოების, რომელიც ხშირად კონფლიქტურ გარემოებებში და არა მხოლოდ, შესაძლებელია ინდივიდის საჭიროებებისაგან განსხვავებული იყოს.³⁰

მიუხედავად იმისა, ადამიანური საჭიროებების კრიტიკის ზოგი ასპექტი შეიძლება სამართლიანად მოგვეჩვენოს მხედველობაში უნდა მივიღოთ ის გარემოება, რომ ხსენებული თეორია რაიმე პანაცეად, რომელიც ყოველ კონფლიქტს მოერგება და მოაგვარებს არავის დაუსახავს. ცხადია, კონკრეტული საჭიროებები

²⁹ Danesh, H. B. (2011). *EDUCATION FOR PEACE READER*. Victoria: EFP Press. p.63

³⁰ CARLSSON, K. U. (1999). *VIOLENCE PREVENTION AND CONFLICT RESOLUTION*. Malmö: Malmö School of Education. pp.52-53

უმუშალოდ კონფლიქტის ველზე უნდა გამოვლინდეს და ასევე პიროვნებისა და საზოგადოების საჭიროებებიც ამავე ველზე კლასიფიცირდეს. ასევე თეორიამ სრულყოფა მომავალშიც უნდა განიცადოს ახალ, გლობალურ მსოფლიოში მიმდინარე კონფლიქტებთან გაშინაურებული მკვლევრების სამეცნიერო კონტრიბუციის საფუძველზე. ამასთანავე ვერავინ უარყოფს, რომ ადამიანური საჭიროებების თეორიამ უკვე მოახდინა უმნიშვნელოვანესი კონტრიბუციის შეტანა კონფლიქტების შესწავლის აკადემიურ ველში. ვერავინ უარყოფს, რომ იდენტობის აღიარების საკითხი თუ ყველა არა, ყველა ეთნიკურ კონფლიქტში მაინც დგას და ჩვენც ახლა უფრო გამოწვლილვით, ვიდრე ზემოთ ამ ცნებაზე ვკონცენტრირდებით.

ადამიანური საჭიროება – იდენტობის აღიარება – უმნიშვნელოვანესია ყოველი ადამიანური ქმნილების ცხოვრებაში. ხსენებული საჭიროება უკავშირდება ადამიანის სურვილს, თუ არა გარდაუვალ ბუნებით მოთხოვნილებას, რომ თავი განასხვავოს სხვისგან, იყოს თვითმყოფადი ან იყოს იდენტიფიცირებული ვინმესთან, რომელიმე თემთან თუ ჯგუფთან, ჰქონდეს უნიკალური, მხოლოდ მისთვის განსაზღვრული პიროვნული ნიშნები, რომლებზე შეხებაც არ შეეძლება სხვებს. ყოველივე ეს გამოხატულებაა იდენტობის საჭიროების.³¹

ბარტონის ადამიანური საჭიროებების თეორიას გამოვლენა არაერთი კონფლიქტის მოგვარების პირობებში უპოვია, ერთ-ერთი ასეთია ჩრდ. ირლანდიის შემთხვევა კარგი პარასკევის შეთანხმებაში გამოხატული. ხსენებული შეთანხმების დოკუმენტი გაფორმდა ირლანდიისა და დიდი ბრიტანეთის სახელმწიფოებს და რვა ჩრდ. ირლანდიურ პოლიტიკურ პარტიასად და ჯგუფს შორის, კონფლიქტის საგანი კი იყო ჩრდ. ირლანდიის სტატუსი და ამ რეგიონში მაცხოვრებელთა უფლებები. საკითხი წამოჭრა კუნძულის ჩრდილოეთში მცხოვრებთა კონფესიურმა განსხვავებამ, კერძოდ, კათოლიკებს ირლანდიასთან შეერთება

³¹ *An Analysis Of The Human Need Theory Politics Essay*. (2015, March 23). Retrieved from Ukessays: <https://www.ukessays.com/essays/politics/an-analysis-of-the-human-need-theory-politics-essay.php?vref=1>

სურდათ მათი მისწრაფების აბსოლუტურ გამოხატულებაში, ხოლო პროტესტანტებს და შესაბამისად, ე.წ. „იუნიონისტებს“ დიდი ბრიტანეთის შემაღენლობაში დარჩენა, ამავე პერიოდში ჯერ კიდევ სრულად არ ქონდა უარი ნათქვამი ტერორისტული აქტების განხორციელებაზე ირლანდიურ ნაციონალისტურ ორგანიზაცია „ირას“. ჩვენთვის საინტერესო კი არის ის, რომ კონფლიქტის რეზოლუცია, გამოხატული კარგი პარასკევის 1998 წლის აპრილის შეთანხმებით მეტწილად მისი კომპონენტებით ეხმიანებოდა ადამიანური საჭიროებების თეორიას, რადგან მასში გათვალისწინებული იყო ზოგი ფუნდამენტური საჭიროება. კერძოდ, შეთანხმება ხაზს უსვამდა, რომ ურთიერთ პატივისცემა, სამოქალაქო უფლებები და რელიგიური თავისუფლებები უნდა გარანტირებულ იქნეს ჩრდ.ირლანდიის კომუნის ყველა წევრს შორის. ასევე მრავალ-პარტიული შეთანხმება აღიარებდა ლინგვისტური განსხვავებულობის პატივისცემის აუცილებლობას რეგიონში, განსაკუთრებით ირლანდიური ენის ულსტერელი მოტლანდიელების და სხვა მცირე უმცირესობათა არსებული ენების კონტექსტში, რომელთა შესახებ აღნიშნული იყო: „ყოველი მათგანი წარმოადგენს კუნძულ ირლანდიის კულტურული ღირებულებას“. შესაბამისად ზემოთქმულისა, ვხედავთ, რომ ჩრდ.ირლანდიის შემთხვევაში იდენტობის აღიარების საკითხი დაკმაყოფილებულ იქნა დოკუმენტების დონეზე, ხოლო როგორც შემდეგ გაირკვა რეალურ გამოხატულებაშიც. ასევე ამავე შეთანხმების ჩარჩოებში ბრიტანეთის ვალდებულება აიღო (და შეასრულა ასევე), რომ ევროპული კონვენცია ადამიანის უფლებების შესახებ ინკორპორირდებოდა ჩრდ.ირლანდიის კანონში, ასევე ჩამოყალიბდა ჩრდ.ირლანდიის ადამიანის უფლებების კომისია, საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლებები ამავე გეოგრაფიულ რეგიონში და განისაზღვრა მათში პროპორციული წარმომადგენლობითობის სქემა თემის სხვა და სხვა ჯგუფებს შორის. შესაბამისად ამისა, სახეზეა ადამიანური საჭიროებების თეორიისა და მეორე უმთავრესი საჭიროების უსაფრთხოების უზრუნველყოფა. ასევე შეგვიძლია დავამატოთ, რომ დღეისათვის ურთიერთობები ირლანდიასა და დიდ ბრიტანეთს შორის იმგვარია, რომ ირლანდიის რესპუბლიკის მოქალაქე დიდი ბრიტანეთის

რეზიდენტებიც კი უფლებამოსილნი არიან ხმის უფლებით ისარგებლონ მთელი გაერთიანებული სამეფოს ტერიტორიაზე საკუთარი ოლქის შესაბამისად.

ბერტონის ადამიანური საჭიროებების თეორიის პრაქტიკაში გამოყენებას მოყოლილი პოზიტიური შედეგი უკვე ვნახეთ, ირლანდია-დიდი ბრიტანეთის მაგალითზე, ამ თეორიის პოსტულატების დაუკმაყოფილებლობას მოყოლილი ნეგატიური შედეგების მაგალითები კი გაცილებით ბევრი გვაქვს და ჩვენი ქურთთა და ასირიელთა საკითხიც მათ რიგებშია, რადგან როგორც წინა თავებში ვნახეთ, ამ უკანასკნელთა მოთხოვნილებები, პირველ რიგში კი უსაფრთხოებისა და იდენტობის დაცვის მოთხოვნილებები მათი განსახლების ქვეყნებში დაოუკმაყოფილებელი იყო და მეტწილად ახლაც რჩება – ამასთან კონფლიქტები სახეზე გვაქვს.

დასკვნა

ამგვარად, როგორც ვნახეთ, ადამიანური საჭიროებების თეორიას პრაქტიკული გამოვლინების თვალსაზრისითაც მოემბნება მაგალითი კონფლიქტების ისტორიაში. კერძოდ ჩრდ. ირლანდიაში, სადაც ფუნდამენტური უფლებების გარანტირებამ შეთანხმების დოკუმენტში განაპირობა დაპირისპირებულ მხარეთა ურთიერთობების თანამშრომლობის რეჟიმში გადასვლა მიუხედავად იმისა, რომ აჯანყებული მხარის აბსოლუტური მიზანი, ირლანდიასთან გაერთიანება დაკმაყოფილებული არ იქნა – თუმცა კი ფაქტობრივად არც არაფერი დარჩა გეოგრაფიულ ფაქტორთან ერთად, რაც ირლანდიის რესპუბლიკელს თუ ჩრდ.ირლანდიის მკვიდრს კონტაქტს თუ სხვა და სხვა სოციალურ კავშირს შეუზღუდავს.

ცხადია, სპეკულირება იქნებოდა, რომ ბერტონის ადამიანური საჭიროებების მიხედვით ხელმძღვანელობის შემთხვევაში ახლო აღმოსავლეთში ქურთთა და ასირიელთა საკითხების მშვიდობიანი გადაწყვეტა გვევარაუდა, მაგრამ ეს ხელს ვერ შეგვიშლის რეტროსპექტიული გადმოსახედიდან ვთქვათ, რომ სწორედ ადამიანური საჭიროებების ფუნდამენტური მოთხოვნების დაუკმაყოფილებლობამ აღძრა ეთნიკური დამაბულობები ამ რეგიონში, როგორც საუკუნის წინ, ასევე ბოლო ათწლეულებსა და მიმდინარე კონფლიქტებში.

კვლევამ გვიჩვენა, რომ ქურთთა ასირიელთა ეთნიკური უფლებები ტოტალურად ირღვეოდა და დღემდე მეტწილად დაუკმაყოფილებელია. ეთნიკური უფლებების დაუკმაყოფილებლობამ კი ხსენებულ ეთნოსებში, განსაკუთრებით ქურთებში გამოიწვია ცენტრალური ხელისუფლებებთან დაპირისპირება და მათი შიდა-თვითგამორკვევის ბრძოლა. ხოლო შიდა-თვითგამორკვევის პრინციპით სარგებლობის ბენეფიციარნი ქურთები და ასირიელები გახადა ცენტრალური ხელისუფლებების მათ მიმართ გატარებულმა პოლიტიკებმა და დამოკიდებულებებმა.

ბიბლიოგრაფია

1. Akhmadov, I., Lanskoj, M., & Brzezinski, Z. (2010). *THE CHECHEN STRUGGLE INDEPENDENCE WON AND LOST*. New York: Palgrave Macmillan.
2. Alaranta, T. (2015). *National and State Identity in Turkey*. London: ROWMAN & LITTLEFIELD.
3. *An Analysis Of The Human Need Theory Politics Essay*. (2015, March 23). Retrieved from Ukessays: <https://www.ukessays.com/essays/politics/an-analysis-of-the-human-need-theory-politics-essay.php?vref=1>
4. Bayat, K. (2014, may June). Iran and the "Kurdish Question". *Middle East Report*, pp. 28-35.
5. Bell, M. (2014, June). Liberal Attitudes and Middle East Realities. *Transatlantic Academy Paper Series*, pp. 6-9.
6. BERBEROGLU, B. (1995). *Nationalism, Ethnic Conflict, and Self-Determination in the 20th Century*. Philadelphia: Temple University Press,.
7. Burton, J. (1990). *Conflict: Human Needs Theory* . London: THE MACMILLAN PRESS LTD.
8. CARLSSON, K. U. (1999). *VIOLENCE PREVENTION AND CONFLICT RESOLUTION*. Malmö: Malmö School of Education.
9. Caspersen, N., & Stansfield, G. (2011). *Unrecognized States in the International System*. New York: Routledge.
10. Chediac, J. (2011, October 30). *WORKERS WORLD*. Retrieved from WORKERS WORLD: https://www.workers.org/2011/world/jchediac_1103/
11. Chomsky, N. (2006). *Failed States*. New York: Henry Holt And Company.
12. Cristescu, A. (1981). *THE RIGHT TO SELF-DETERMINATION _ HISTORICAL AND CURRENT DEVELOPMENT ON THE BASIS OF UNITED NATIONS INSTRUMENTS*. New York: UNITED NATIONS.
13. Danesh, H. B. (2011). *EDUCATION FOR PEACE READER*. Victoria: EFP Press.
14. Douglas, R. A. (1998). *Framing the Social Security Debate : Values, Politics, and Economics*. Washington, D. C.: Brookings Institution Press.

15. Ellison, B. (2011). Russian grand strategy in the South Ossetia War. *Demokratizatsiya: The journal of post-Soviet democratization*, pp. 343-366.
16. Gaunt, D., Atto, N., & Barthoma, S. O. (2017). *Let Them Not Return – Sayfo – The Genocide against the Assyrian, Syriac and Chaldean Christians in the Ottoman Empire*. New York: Berghahn Books.
17. Hinnebusch, R. (2003). *The international politics of the Middle East*. Manchester: Manchester University Press.
18. (1966). *International Covenant on Civil and Political Rights*.
19. Jawad, S. N. (2010, September 30). The Kurdish question in Iraq: historical background and future settlement. *Contemporary Arab Affairs*, pp. 37-41.
20. LEGAL CONSEQUENCES FOR STATES OF THE CONTINUED PRESENCE OF SOUTH AFRICA IN NAMIBIA (SOUTH WEST AFRICA) NOTWITHSTANDING SECURITY COUNCIL, RESOLUTION 276 (INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE JUNE 21, 1971).
21. Mycock, A. (2012, April 13). SNP, identity and citizenship: Reimagining state and nation. *National Identities*, pp. 64-65.
22. Raic, D. (2002). *Statehood and the Law of Self-Determination*. The Hague: Kluwer Law International.
23. Reference re Secession of Quebec, R.S.C., 1985, c. S 26, s. 53. (Supreme Court of Canada September 30, 1996).
24. Sabio, O. (2014). *Rojava: An Alternative to Imperialism, Nationalism, and Islamism in the Middle East*. Creative Commons Attribution 2.0.
25. Sanches, S. (2014). Disempowering Feminism in the Middle East: how the polarization of Islam and Feminism. *Annual Human Rights Conference* (pp. 2-6). Nottingham: Mind the Gender Gap.
26. Simma, B., Khan, D. E., Nolte, G., Paulus, A., & Wessendorf, N. (2012). The Charter of the United Nations: A Commentary, Volume I. In S. Oeter, *Self-Determination* (pp. 28-31). Oxford Scholarly Authorities on International Law.
27. Stansfield, G., & Shareef, M. (2017). *The Kurdish Question Revisited*. Oxford: Oxford University Press.
28. Unver, A. (2015). *Turkey's Kurdish Question*. New York: Routledge.
29. Unwer, A. (2015). *Turkey's Kurdish Question*. New York: Routledge.
30. Unwer, A. (2015). *Turkey's Kurdish Question*. New York,: Routledge.

31. Walsh, D. (2015). *How a Human Needs Theory Understanding of Conflict Enhances the Use of Consociationalism as a Conflict Resolution Mechanism: The Good Friday Agreement in Northern Ireland*. Birmingham: University of Birmingham.
32. YACOUB, J. (2016). *Year of the Sword _ The Assyrian Christian Genocide, A History*. New York: Oxford University Press.

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Tamaz Tordia

Voiceless nations in the international system: Kurds and Assyrians
in the context of permanent and potential conflicts

Diplomacy and international politics

Submitted to obtain a Master degree in Diplomacy and International
Politics

Head: Davit Matsaberidze - TSU Faculty of Social and Political Sciences - Assistant
Professor

Tbilisi 2018